

ERZURUM HALK KÜLTÜRÜNDE KUŞBAZLIK

Gökhan YAĞAR

**Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı
Prof. Dr. Yusuf Ziya SÜMBÜLLÜ
Erzurum-2022
Her hakkı saklıdır**

T.C.
ERZURUM TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

ERZURUM HALK KÜLTÜRÜNDE KUŞBAZLIK

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Gökhan YAĞAR

Tez Danışmanı

Prof. Dr. Yusuf Ziya SÜMBÜLLÜ

ERZURUM-2022

ONAY

Gökhan YAĞAR tarafından hazırlanan “**Erzurum Halk Kültüründe Kuşbazlık**” incelenmesi adlı bu çalışma 22.07.2022 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oy birliği/oy çokluğu ile başarılı bulunarak jürimiz tarafından Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı, Türk Halk Edebiyatı Bilim Dalında **Yüksek Lisans Tezi** olarak kabul edilmiştir.

Jüri Başkanı

Prof. Dr. Yusuf Ziya SÜMBÜLLÜ
Erzurum Teknik Üniversitesi

Danışman

imza

Jüri Üyesi

Doç. Dr. Kadir KIRBAŞ
Atatürk Üniversitesi

imza

Jüri Üyesi

Dr. Öğr. Üyesi M. Emin ALTINIŞIK
Erzurum Teknik Üniversitesi

imza

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduklarını onaylarım. 22.07.2022

Prof. Dr. Yusuf Ziya SÜMBÜLLÜ

Enstitü Müdürü

TEZ ETİK VE BİLDİRİM SAYFASI

Tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada orijinal olmayan her türlü kaynağa eksiksiz atıf yapıldığını, aksinin ortaya çıkması durumunda her tür yasal sonucu ve tezimin erişim sürecine ilişkin aşağıdaki beyanımı kabul ediyorum.

22.07.2022

Gökhan YAĞAR

☐ Tezle ilgili patent başvurusu yapılması / patent alma sürecinin devam etmesi sebebiyle Enstitü Yönetim Kurulunun/.../.... tarih ve..... sayılı kararı ile teze erişim 2 (iki) yıl süreyle engellenmiştir.

☐ Enstitü Yönetim Kurulunun/.../.... tarih ve..... sayılı kararı ile teze erişim 6 (altı) ay süreyle engellenmiştir.

☐ Enstitü Yönetim Kurulunun/.../.... tarih ve sayılı kararı ile teze erişim süresi ile ilgili bir kısıtlama bulunmamaktadır.

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	IV
ABSTRACT	V
ÖN SÖZ.....	VI
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

1.1. KÜLTÜR.....	2
1.2. TÜRK KÜLTÜRÜNDE KUŞ	3
1.3. TÜRK HALK KÜLTÜRÜNDE GÜVERCİN	8

İKİNCİ BÖLÜM

2.1 KUŞBAZLIK (GÜVERCİN YETİŞTİRİCİLİĞİ).....	15
2.2. KUŞBAZLAR VE KUŞBAZ KAHVEHANELERİ	20
2.3. GÜVERCİN TÜRLERİ	22
2.3.1. Akkuyruk.....	22
2.3.2. Çakmaklı	22
2.3.3. Çorum Çıplağı	22
2.3.4. Dönek	22
2.3.5. Elifli	23
2.3.6. Erzurum Beyazı	23
2.3.7. Gök.....	23
2.3.8. Gümüş Kuyruk.....	23
2.3.9. Hünkari.....	23
2.3.10. İspir	23
2.3.11. Kolik.....	24
2.3.12. Kürenk	24
2.3.13. Miski	24
2.3.14. Meverdi	24
2.3.15. Şebap	24
2.4. GÜVERCİN YARIŞMALARI.....	24
2.5. EKONOMİK VE SOSYAL AÇIDAN KUŞBAZLIK	26
2.6. GÜVERCİN TERİMLERİ	31

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3.1. GÜVERCİN BAKIMI VE YETİŞTİRİCİLİĞİ.....	37
--	----

3.1.1. Güvercinlerde Üreme	37
3.1.2. Güvercinlerin Beslenmesi	39
3.1.3. Barınak	40
3.1.3.1. Kapasite	40
3.1.3.2. Işık	40
3.1.3.3. Sıcaklık	40
3.1.3.4. Nem	41
3.1.3.5. Havalandırma	41
3.1.3.6. Barınağın Hijyen Durumu	41
3.2 GÜVERCİN HASTALIKLARI VE TEDAVİ YÖNTEMLERİ.....	42
3.2.1. Akut Nezle (Coryza)	42
3.2.2. Salmonella	42
3.2.3 Göz Nezlesi (Ornithosis)	43
3.2.4. Kolera (Pasteurelosis)	43
3.2.5. Streptococcosis	44
3.2.6. Kronik Nezle (Mycoplasmosis)	45
3.2.7. E-Coli	45
3.2.8. Haemophilus	46
3.2.9. Verem (Tuberculosis)	46
3.2.10. Sallabaş (Paramyxovirosis)	47
3.2.11. Ters Kursak (Candidiasis)	47
3.2.12. Çiçek (Pox- Frengi)	48
3.2.13. Güvercin Sıtması (Plasmodiosis)	48
3.2.14. Mantar (Aspergilosis)	49
3.2.15. Genç kuş hastalığı (Adenovirüs)	49
3.2.16. Circovirus	50
3.2.17. Haemoproteus	50
3.2.18. Sindirim Rahatsızlıkları	50
3.2.19. Trichomoniasis	50
3.2.20. Kanlı İshal (Coccidiosis)	51
3.2.21. Romatizma	52
3.2.22. Topallama	52
3.2.23. Hexamitiasis	52

3.2.24. Yumurta Sıkışması	53
3.3. KUŞBAZ HASTALIKLARI VE TEDAVİ YÖNTEMLERİ	53
3.3.1. Streptococcosis	53
3.3.2. Akciğer Hastalığı	53
3.3.3. Ornithosis	54
3.3.4. Kolera (Pasteurelosis):	54
3.3.5. Verem (Tuberculosis).....	55
SONUÇ	56
KAYNAKÇA.....	58
EKLER.....	63

ÖZET
YÜKSEK LİSANS TEZİ
ERZURUM HALK KÜLTÜRÜNDE KUŞBAZLIK
Gökhan YAĞAR
Tez Danışmanı: Prof. Dr. Yusuf Ziya SÜMBÜLLÜ
2022, 96 sayfa

Juri: Prof. Dr. Yusuf Ziya SÜMBÜLLÜ (Danışman)
Doç. Dr. M. Emin ALTINIŞIK
Doç. Dr. Kadir KIRBAŞ

Anadolu Türk halk kültüründe kendini geleceğe taşıma kapasitesine sahip unsurlardan biri de güvercin yetiştiriciliğidir. Halk arasında kuşbaz olarak adlandırılan bu kişilerin zaman zaman görerek, öğrenerek zaman zaman da atadan dededen kalma yöntem ve tekniklerle sürdürdüğü bu yaşam tarzı içerisinde kümelenmiş inanç, inanma ve uygulamalar, Türk kültüründe kuş genelinde güvercine bakışa dair kültürel ve inançsal altyapı eşliğinde ele alınmıştır.

Erzurum'da beslenen güvercin türleri, bu türlerin barınması, korunması gerek güvercinlerde ve gerekse kuşbazlarda görülen muhtelif hastalıklarla mücadele, güvercin yetiştiriciliği etrafında oluşan bağlam, kentleşmeye bağlı olarak kuşbazlığın geleceği gibi başlıklar etrafında şekillenen çalışmamızda saha çalışması metodolojisi ekseninde yüz yüze görüşme tekniği kullanılarak elde edilen verilerden de istifade edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Erzurum, Halk Kültürü, Güvercin, Güvercin Yetiştiriciliği.

ABSTRACT
MASTER'S THESIS
PIGEONBREEDİNG IN ERZURUM FOLK CULTURE

Gökhan YAĞAR

Advisor: Prof. Dr. Yusuf Ziya SÜMBÜLLÜ

2022, 96 pages

Jury: Prof. Dr. Yusuf Ziya SÜMBÜLLÜ (Advisor)

Doç. Dr. M. Emin ALTINIŞIK

Doç. Dr. Kadir KIRBAŞ

Pigeon breeding is one of the elements that have the capacity to carry itself to the future in Anatolian Turkish folk culture. Clustered beliefs, beliefs and practices in this lifestyle, which these people, who are called bridal among the people, continue with both learning and methods and techniques inherited from their ancestors, are discussed in Turkish culture, accompanied by the cultural and religious infrastructure regarding the view of the pigeon in general.

In our study, which is shaped around the topics such as the pigeon species fed in Erzurum, sheltering and protection of these species, combating various diseases seen in both pigeons and birdhouses, the context formed around pigeon breeding, the future of bird keeping due to urbanization, the data obtained by using face-to-face interview technique on the axis of fieldwork methodology. has also been used.

Keywords: Erzurum, Folk Culture, Pigeon, Pigeon Breeding.

ÖN SÖZ

Kültürün dinamik yapısı onun her an değişime ve dönüşüme açık olması ile karşılık bulmaktadır ki soyut veya somut kültür öğelerin kendini geleceğe taşıma kapasitesi, ilgili kültürel unsurun kentleşmeye bağlı ortaya çıkan popüler kültüre ne oranda direnç gösterip gösteremeyeceği ile de doğrudan bağlantılıdır.

Kültüre ait olanın tespiti, kayıt altına alınması, korunması ve geleceğe taşınması adına atılacak her bir adımın ilgili toplum açısından ne denli mühim olduğu tartışmasız bir gerçektir. Bu yaklaşım eşliğinde geleneksel Türk kültür ve inanç dairesinde olduğu gibi İslami kültür ve inanç dairesinde de önemini kaybetmemiş olan kuşbazlığa güvercin özelinde temas etmeyi uygun bulduk.

Bu doğrultuda, güvercin yetiştiriciliğinin canlı bir şekilde yaşamaya devam ettiği Erzurum’da güvercin yetiştiriciliği konusunu üç bölüm halinde düzenlemiş olduğumuz çalışmamızda irdeledik. Çalışmamızın birinci bölümde kültür genel başlığı altında, Türk kültüründe kuş ve Türk halk kültüründe güvercin alt başlıklarına yer verdik. İkinci bölümde, kuşbazlık hakkında genel bilgiler verdikten sonra, Erzurum’da yetiştirilen güvercin türlerine, güvercin yetiştiriciliği etrafında oluşan bağlama, kültürel, ekonomik ve sosyal açılardan yaklaştık. Çalışmamızın üçüncü bölümünde, güvercin bakımı ve yetiştiriciliği başlığı altında güvercinlerin üremesi, bakımı, beslenmesi, eğitimi, güvercinlerde görülen hastalıklar ve hastalıkların tedavi yöntemi, kuşbaz hastalıkları ve tedavi yöntemleri, kuşbaz terimleri hakkında saha çalışması destekli verilerin de katkısı ile tespit ve değerlendirmelerde bulunduk. Çalışmamız neticesinde ulaştığımız görüşleri içeren sonuç ile çalışmamız sürecinde yararlandığımız kaynakları içeren kaynakça ile tezimizi tamamladık

Çalışmamız sürecinde, beni evlerinde, iş yerlerinde, derneklerinde, damlarında, çatılarında ve kahvehanelerinde ağırlayarak gönül kapılarını açıp bana zaman ayıran güvercin sevdalısı kuşbazlara, beni bu çalışmayı yapmaya sevk eden danışmanım Prof. Dr. Yusuf Ziya SÜMBÜLLÜ’ye ve çalışmam boyunca bana manevi desteklerini esirgemeyen aileme teşekkür ederim.

Gökhan YAĞAR

Erzurum-2022

GİRİŞ

1. Araştırmanın Konusu

Çalışmanın konusunu Erzurum’da güvercin yetiştiriciliği ve bu hayat tarzı etrafında oluşan kültürel-sosyal-ekonomik boyut oluşturmaktadır.

2. Araştırmanın Amacı

Kültüre ait olanın kayıt altına alınması, ilgili toplumun geleceği açısından büyük önem taşımaktadır. Düne ait olanın bugün izine tesadüf edilememesi an itibari ile mevcudun başına gelebileceklerin ön habercisi olsa gerektir tutumu eşliğinde pek çok kültür numunesinde olduğu gibi her geçen gün kan kaybeden kuşbazlığa ait ne varsa vakit kaybetmeden kayıt altına alınmayı zorunlu hale getirmiştir ki çalışmamızın öncelikli amacı da budur.

3. Araştırmanın Kapsam ve Sınırları

Tezin araştırma alanı ve sınırı Erzurum merkezidir.

4. Araştırmanın Yöntemi

Çalışma ile alakalı literatür taramasını takiben, hazırlanan sorular eşliğinde saha çalışması metodolojisi ve yüz yüze görüşme tekniği kullanılarak veriler bir araya getirilmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

1.1. KÜLTÜR

Kültür, bir toplumu ya da toplumsal bir grubu tanımlayan belirgin maddi, manevi, zihinsel ve duygusal özelliklerin bileşiminden oluşan bir bütün ve sadece bilim ve edebiyatı değil, aynı zamanda yaşam biçimlerini, insanın temel haklarını, değer yargılarını, geleneklerini ve inançlarını da kapsayan bir olgu (URL-1) şeklinde tanımlanabildiği gibi; toplumların kendileri için faydalı bir amaca ulaşma yolunda gösterdikleri çabaların ve bu çabalar sonucu ürettikleri tüm ürünlerin evrensel adı olarak da kullanılmıştır (Özlem, 2000: 146). Herhangi bir topluma, millete veya milletler topluluğuna ait fikir ve sanat eserlerinin bütünü: İslâm kültürü, Türk kültürü, Halk kültürü (Türk Dil Kurumu [TDK], 2022). Hayatımızın her alanında karşımıza çıkan, günlük konuşmalarımızda, bilim, sanat, spor gibi değişik aktivitelerde sıkça kullandığımız kültür sözcüğü Latince kökenlidir ve Türkçe'ye Fransızca'dan geçmiştir. Latince 'cultura', ekmek, üretmek verim almak, yetiştirmek gibi çeşitli anlamlara gelmektedir. Latince kökenli 'cultura' sözcüğü Türkçe'de; toprağı sürmek, topraktan ürün elde etmek; "cultura" kelimesinin karşılığı olarak karşımıza çıkmaktadır (Turan, 2000: 15).

Yukarıdaki tanımlardan hareketle, bir toplumun tarihsel süreç içinde ürettiği, kuşaktan kuşağa aktardığı her türlü maddi ve manevi değerler bütünü olarak tanımlanabilecek kültür, ait olduğu toplumun kimliğini oluşturmakla ve onu diğer toplumlardan farklı kılmakla ilgili toplumun yaşayış ve düşünüş tarzının adıdır. Kültürün belirli bir sürece bağlı olarak vücut bulması, onun dinamik yapısı ile doğrudan bağlantılıdır ki bu dinamik yapı kültürün dün olduğu gibi yarın da varlığını sürdürecektir olmasının en büyük dayanağıdır. Kültürün tabiatından kaynaklanan bu yapının sağlıklı inşasında ise kültür denen bütünü oluşturan büyüklü küçüklü tüm unsurların tespiti ve tahlili büyük önem taşımaktadır. Kültüre ait olan her ne varsa bunların derlenip toparlanması ve değerlendirilmesi hususu, "Anadolu Kültür Atlası"nın oluşturulması adına önemli bir aşamadır ki bu aşamada bütünü elde etmek adına parçaya hatta parçayı oluşturan alt parçacıklara da kıymet vermek gereği kendinden ortaya çıkmış olacaktır (Sümbüllü, 2018: 32). Bir diğer ifade ile ait olduğu toplumun geleceğini muhafaza etmek için kendi özelliklerini koruyarak geliştirmek durumunda olan kültür, bu yönüyle tarihi bir birikim, toplumun bütün ideallerinin ve sosyal kimliğinin de sembolüdür ki tarihsel ve toplumsal süreç içerisinde insan topluluklarının kendilerine özgü şartlar ekseninde şekillendirdiği ve

gelecek kuşaklara naklettiği her türlü maddi ve manevi değerler bütünü bu yönüyle kültür olarak adlandırılır (Sümbüllü, 2016: 84).

Kültür terimine dönük tüm tanım ve değerlendirmelerin ana hatları ile kültürün ilgili toplum açısından taşıdığı öneme doğrudan veya dolaylı temas etmiş olması, kültüre ait olan ne varsa vakit kaybetmeden kayıt altına alınmayı ilgili toplum açısından zorunlu hale getirmektedir. Kültüre ait olanın kaydedilmemesi, korunmaması veya önemsenmemesi hallerinde toplum olma vasfının menfi şekilde etkileneceği açıktır ki bu riskin minimize edilmesi yaşayan kültür numunelerine bir an önce sahip olmayı daha önemli bir hale getirmektedir.

1.2. TÜRK KÜLTÜRÜNDE KUŞ

Türk kültüründe karşımıza çıkan en önemli hayvanlardan biri kuştur. Geleneksel inanç sisteminden mitolojiye, mitolojiden masal, efsane, destan, halk hikâyesi gibi anlatı türlerine türkü, ninni, bilmece, tekerleme, alkış-kargış, deyim, atasözü gibi pek çok verimde muhtelif kuş türlerine ilişkin oldukça zengin kullanıma yer verilmiş olduğu görülür. İlgili motifin bu denli geniş ve renkli kullanımında Türk kültürünün ana hatları ile bozkır medeniyeti temelinde avcı-göçebe üretim tarzına sahip olma niteliğinin belirleyici olduğu söylenebilir.

Türk kültür dünyasında yaşayan hayvanlar içerisinde kuşların farklı ve önemli bir yeri vardır. Süreç dâhilinde kuşlarla ilgili İslamiyet öncesi inançları İslamiyet sonrasına özgü dini öykülerle de zenginleştiren Türkler; mimariden, mezar taşlarına, halk danslarından kıyafetlere, atasözlerinden deyimlere kadar geniş kültür sahasında kuşlardan esinlenmiş ve faydalanmışlardır (Yıldız, 2011: 157).

Kuşun Türk kültüründe bu denli yaygın etkiye sahip olması, onun tarihsel ve inançsal arka planı ile tetkikini gerektirmektedir. Bilindiği üzere, kuş, Türklerde Gök Tanrı'nın kontrolünde bir varlıktır ve kutsaldır. Bu nedenle kuş, insan için uğurlu bir canlıdır ve insana fayda sağlayan bir yönü vardır. Türk mitolojisinde kuş önemli temsillerden biri olarak görülmektedir. Orta Asya'da Türklerin yaşam sahalarında çeşitli kalıntı ve buluntularda kuş figürünün oldukça geniş olduğu görülmüştür. Bilhassa bunların mezar buluntusu olması nedeniyle Türk halk inanışlarında kuşa ciddi bir anlam yüklenildiği görülmektedir. Orta Asya Türk devlet ve boylarının inanç sistemlerinde önemli bir yeri olan "Gök Tanrı" inanışıyla kuş figürüne yüklenen anlam ile gökte uçmaları sebebiyle tanrı, tanrının yeryüzü temsilcilerinden birisi ve koruyucu ruh olarak görülmüşlerdir (Sever, 2003: 86).

Türk kültüründe tanrının temsilcisi ve koruyucu ruh olarak ele alınan kuş, aynı zamanda yaratılış sürecinde de suretine dönüşülen bir hayvan olma vasfı ile de kutsallaştırılmıştır ki kozmogoni mitleri bu açıdan dikkate değerdir. Yaratılış destanları arasında önemli bir yere sahip olan Yakutların "Balıkçıl ve Yaban Ördeği Efsanesi"nde Tanrı, yeni bir evren oluşturmaya karar verir ve temel maddesi toprağın oluşturduğu bu yaratma olayında al boyunlu balıkçılı yaban ördeğini deryanın dibinden toprak getirmeleri için vazifelendirir. Yaban ördeği, deryanın dibinden toprakla gelir ve Ana Yaratıcı, evrenin ham maddesini oluşturacak bu toprakla dünyayı yaratır. Balıkçıl ise, deryanın dibinden toprak getiremediği için Ana Yaratıcı tarafından balıkçıl cezalandırılır; yeryüzünden kovulur ve bundan sonra suda hayatını geçirmeye mahkûm edilir. Yakutların bir başka yaratılış destanında deryanın dibinden toprak çıkarma görevi, yaratıcı tarafından İblis'e verilir. İblis, bir kırlangıç gibi deryanın dibine dalar ve toprağı çıkarır. Yenisey yaratılış destanında, sonu görünmeyen su deryası üzerinde (Tanrı'nın yerine) bir şaman kuğularla, alboyunlu balıkçıl kuşlarıyla ve bir sürü farklı su kuşlarıyla uçmaktadır. Dostları da halkı da hep bu su kuşlarıdır. Yaratma işinde Yaratıcı'nın yerini alan şaman, bu destanda deryanın dip noktasından toprak çıkarma görevini balıkçılı verir. Balıkçıl, ancak üçüncü dalış denemesinde bir parça çamur çıkarır ve zorlukla çıkarılabilen bu çamurdan bir ada yaratır (Sever, 2003: 84-85).

Özellikle Şamanizm inanç geleneğinde gerek dini törenlerde ve gerekse doğum geçiş ritüeli etrafında bir dizi inanç ve ritüeli barındıran, kutsalın bedenine büründüğü kutsal kuş türlerinin kullanımında kartal, kaz, ağaçkakan ve kuğunun da rol aldığını görebiliyoruz. Şöyle ki; Yakut Şamanlarındaki inanca göre en kötü hayvanlar kurt ile köpek idi. En kaliteli ruha sahip hayvan ise kartal idi. Bu da bize göstermekte ki Yakutlarda kurt önemini kaybetmiş ve yerini kuşlar almıştır. Zamanla üst seviyedeki Türk toplumları, nişan olarak kurt gibi yerde gezen yırtıcı hayvanlar yerine avcı kuşlara doğru yönlerini çevirmişlerdir. Türk toplumlarındaki seviye yükseldikçe kurt vs. gibi hayvanların sembol özellikleri kaybolmuş ve onların yerlerini gökyüzündeki av avlayan yırtıcı kuşlar almıştır. Altay ve Yakut toplulukları ile Oğuz boylarının nişanlarının kuş olması, bunu gösteren önemli bir kanıttır. Teleüt Türklerinin Yurtas boyu ak başlı bir kartaldan, Merküt boyu bir siyah kartaldan türeyip dağılmıştır (Ögel, 1962: 47).

Altay Türk halk inancına göre; Ülgen'in 7 oğlu 9 kızı vardır ki oğullarından birinin adı Karakuş (Kartal)tur. Şamanizimde şamanın davulu aracılığıyla ve manzum dualar

eşliğinde bildiği bütün ruhları çağırdığı görülür ki bunlar arasında tanrı kuşu veya bakır tırnaklı müthiş kuş olarak nitelenen kartal da vardır (İnan, 1976: 71). Türk halk inançlarında Umay kültünün izlerine Yakut'larda da rastlanır ki kuş şeklinde “çocuk ıması” adı verilen ruh eğer çocuğun başı üzerinde öterse o çocuğun neslinin bereketli olacağını inanılırdı. Gebe kadınların ayızıt adı verilen koruyucu ruhların himayesi altında bulunduğu da inanılır ki kuğu kuşu ilgili toplum için ayızıtın temsilcisidir bu yüzden bu kuşlara zarar verilmez (İnan, 1976: 26).

Şamanist uygulamalarda sıkça karşımıza çıkan kartal Türk toplumlarının en önemli simgelerinden biridir. Yakutlarda yüce ruhları taşıdığına inanılan kartal, Gök Tanrı'nın nişanı, şaman ruhunu ifade etmek ve onun yüceliğini anlatmak için dünya ağacının tepesinde olduğu hayal edilirdi. Hayvan ata ya da yardımcı ruhlardan birini temsil etmesi için şaman elbiseleri üzerinde bulunan kartal, Göktürk ve Uygurlar için de hükümdarlık nişanıdır ki bu kuş, güneşi, göğü ve yüceliği temsil eder (Çoruhlu, 2002: 133-134).

Türk mitolojisinde yer alan önemli kuş türlerinden biri de kazdır. Davullarının üzerinde kartal veya kaz figürleri bulunan Altay şamanları bu hayvanları kutsal ruhlu olarak tanımlardı. Türk mitolojisinde kaz zekâsı ve bilgisiyle ön plana çıkan bir hayvan olarak karşımıza çıkmaktadır. Kazlar şamanizme ait kural ve kaideleri çok iyi bilmektedirler. Şaman törenini yöneten lidere hangi tanrının yanına hangi yollardan gitmesi gerektiğini ve Tanrının huzuruna çıkıldığında nasıl hareket etmesini öğretirler. Töreni yöneten lider kazı kendi binek hayvanıymış gibi görür ve önce davulunu bir atmış gibi biner, ardından da “at çok yoruldu” dedikten sonra kaza biner. Artık davulu kaz olarak görüp gökyüzünün en üst noktalarına çıkmaya çalışır (Sever, 2003: 85). Şamanizm’de ağaçkakan da kutsal bir kuş olarak görülmüştür öyle ki kurban törenlerinde Tanrı ile şaman arasında ilişkiyi kuran aracı ağaçkakandır. Ağaçkakan konumu itibarı ile şanı vardır bu nedenle kendisinin de atı vardır. Törenlerde özellikle törene liderlik eden kam dualarında ağaçkakanın adını: “Ala tomurtka adlılar”, yani “Ala ağaçkakan atlılar” biçinde söyler. Ağaçkakanın taşıdığına inanılan yüce ruh nedeniyle Şamanların kıyafetlerinde ağaçkakan derilerinden parçalar yer almıştır (Ögel, 1962: 47).

Türk kültüründe bilinen formlarıyla karşımıza çıkan kuş motiflerinin yanında efsanevi, masalımsı vasıf taşımakla ön plana çıkan garuda, grifon, hüma gibi kuşlara da tesadüf edilmesi konumuz açısından önemlidir. “Semrük” Başkurt kültüründe iki başlı kuş olarak anlatılmaktadır. “Bir başı kişi başı gibi olup kişi dilince konuşur. Mengü Suyu’nu

içmiş, ölmez. Kafdağı'nın tepesinde yaşar. Göllerde bulunan ejderhaları kapıp Kafdağına atar. “Gamda (Türkçe “karakuş”) adı verilen kulaklı efsanevi Kerges, Asya ile Avrupa sınırlarında ata kültürü devrinden beri bilinen “Togrıl” kuşundan başka idi ve Avrupa-Asya hudutlarındaki illere Türkler ile gelmiş gözükmetedir. Nitekim VIII. yüzyıl Arap kaynakları da Garuda masalından doğduğu anlaşılan ejder yiyici kuş efsanesini Türkler ile ilgili olarak anlatırlar. Göğün zirvesi, güney yönü ve ateş unsuru timsali kuş Türklerde “Kızıl Sağızgan (saksagan)” idi. Adından anlaşıldığı üzere “Kızıl Sağızgan” erken Çin'de olduğu gibi kargaya yakın bir timsal idi (Sever, 2003: 86).

Hayat ağacı, Ab-ı Hayat yani hayat suyu gibi inançlar toplumlar tarafından fazlasıyla kabul görmüş inançların başında gelmektedir. Bu inançlarla beraber ön plana çıkan bir diğer inanç daha var ki, o da Hüma Kuşu inancıdır. Onun yeri ise, aklın alamayacağı ve gözün göremeyeceği yükseklerdi: “Yücelerde olur ol Hüma kuşu, Dostun muıabbettür aşka işi, Pirim Hataydır, cümleinin başı, Dîdâr ile muhabbete aşkolsun/” (Ögel, 1962: 95).

Türk kültüründe kuş, çoğunlukla ruhu temsil eder. Türklerin İslamiyet'i kabulüyle beraber değişiklikler göstermiş ölümü ifade eden uçmak, göğe yükselmek gibi manalar yüklenmiştir.

Kaşgarlı Mahmud'un Dîvânu Lugâti't-Türk isimli eserinde kuşlar şans, kısmet nişanesi olarak kendine yer bulmuştur. Türk Edebiyatının temel kaynaklarından bir diğeri Dede Korkut hikâyelerinde güvercin, doğan, kuğu, tavuk, turna, ördek, çalkara, keklik, kaz, şahin, saksagan, gibi kuş adlarının varlığına da rastlanmaktadır. Yapılan çalışmalarda; Oğuzlarda her bir boyun, tanınmalarını sağlayacak bayrakların ve çeşitli flamlarında kuş simgelerini kullandıkları görülmektedir. Örneğin:

Şunkar : Kayı boyu

Ügi : Bayat boyu

Köykenek : Alka evli boyu

Göbek san kuşu : Kara evli boyu

Turumtay : Yazır boyu

Kırgu kuşu : Yapar boyu

Kızıl kaçığay : Dodurga boyu

Köçken : Döger boyu

Cure laçın : Avşar boyu

Sanca : Kızık boyu

Bahri : Beg dili boyu

Su bürkütü : Karkın boyu

Ala toğanak:Becene boyu

Buğdayık: Çavuldur Boyu

Humay: Çepni boyu

Bürküt: Salur boyu

Encari: Eymür boyu

Yagılbay: Bügdüz boyu

Toygun: Yıva boyu

Cure doğan: Kınık boyu (Elçin,1993: 78).

İslamiyet öncesi Türk kültüründe kuşa dönük tasarrufların İslamiyet kültür ve inanç dairesine dâhil olan Türkler arasında hayvan ana, hayvan ata, totem, kutsal ruh vb. karşılıklardan uzaklaştığı daha maddi bir boyut kazandığı veya varlık nazariyesini destekler figür rolü üstlendiği görülebilir. Gerek ayetlerde gerek hadislerde ve gerekse menkıbe ve kıssalarda bu hususla ilgili alakalı bazı örnekleri paylaşmayı uygun buluyoruz.

“Andolsun biz Dâvûd’a tarafımızdan müstesna bir lutufta bulunduk. ‘Ey dağlar! Onunla birlikte tesbih edin. Ey kuşlar! Siz de!’ dedik ve onun için demiri yumuşattık (Sebe-10)”. “Bir zaman cinlerden, insanlardan ve kuşlardan oluşan orduları Süleyman’ın emrinde toplanmış, birlikte sevk ve idare ediliyordu (Nelm-17)” (URL-2).

Kuran-ı Kerimde Hz. İbrahim, ölümlerin nasıl diriltildiği noktasında merakını gidermek için Allah’a sorular sorar. Allah Hz. İbrahim’e bu hususta bir şüpheyi mi düşüttüğü sormuş, Hz. İbrahim de şüpheyi değil de kalben tam olarak inanmak adına bu olaya bizzat tanıklık etmek istediğini söyler. Ardından Allah-u Teala Hz. İbrahim’e dört kuş bulup, bu kuşları kendisine alıştırmasını emreder. Ardından bu kuşları kesip parçalara ayırmasını ve bu parçaları farklı dağların zirvelerine bırakmasını ve daha sonra kuşları çağırmasını emretmiştir. Parçalara ayrılıp farklı farklı dağların zirvelerine bırakılmış bu kuşların onun

çağrısına riayet edip uçarak Hz. İbrahim'in yanına gelecekleri kendisine bildirilmiştir (Yılmaz, 2014: 132).

“Peygamber Efendimiz ile amcası Hazreti Ebu Bekir (ra), hicret esnasında müşriklerden kurtulmak için Hira mağarasına saklanır. Peşlerinden gelen müşriklerden bazıları kapısı örümcek ağıyla örülmüş ve bir çift güvercinin de yuva yapmış olduğu mağaraya girme teklifini, müşriklerin önde gelenlerinden Übeyy ibni Halef : “Nasıl girelim? Burada bir ağ görüyorum ki, Hazreti Muhammed doğmadan bu ağ yapılmış gibidir. Bu iki güvercin işte orada duruyor. Adam olsa orada dururlar mı?” diyerek kabul etmemiştir (URL-3).

1.3. TÜRK HALK KÜLTÜRÜNDE GÜVERCİN

Göge ait veya göge yakın olanın mensubu olunan geleneksel inanç sisteminde kutsal kabul edildiği bilinen bir gerçektir. Bu tutumun sonradan dâhil olunan inanç sistemlerine değişim veya dönüşüm geçirmek sureti ile bir şekilde intikali, güvercin özelinde kuş türü genelinde toplumsal bir sempati şeklinde karşılık görmüştür.

Bu tutum, Türk halk kültürüne ait gerek yazılı ve gerekse sözlü pek çok türde güvercin ile alakalı doğrudan veya dolaylı kullanımı, tespiti, inancı da beraberinde getirmiştir ki bu noktada öncelikle güvercin kelimesinin kültürümüz içerisinde etimolojik olarak ne surette var olduğuna ardından muhtelif türlerde güvercine ne surette yer verildiğine temas etmeyi makul görüyoruz.

Türk kültür tarihinin ilk yazılı örnekleri olarak kabul edilen Göktürk Yazıtları'nda güvercine dair herhangi bir bilgiye rastlanılmamıştır. Göktürk devletinin yıkılmasından sonra kurulan Uygurlara ait metinlerinde ise güvercin sözcüğüne “kögürçgün, kögürçken, kögürçün” şeklinde rastlanılmıştır (Caferoğlu, 1968: 78). Divanü Lûgati't-Türk'te “kökürçkün” şeklinde geçen güvercin sözcüğü, “kökürçkünleş” (güvercini ödül koyarak yarışa girmek), şeklinde de türetilmiş bir kullanımı bulunmaktadır (Atalay, 1941). Güvercin kelimesi Türkmence'de “kokürçgün”, Kumukça'da “gögürçün”, Tatarca'da “kügerçin”, Karaçak-Malkar, Gagavuzca'da “güvercin” Türkçesinde “kögürçün” biçiminde kullanıldığı bilinmektedir. Anadolu'da güvercin sözcüğü halk ağzında “gövercin, göyerçin ve gögerçin” şeklinde kullanılmaktadır. Bir diğer kullanım “Kögörçün” ise Kafkasya göçmenlerinde karşımıza çıkmaktadır [TDK (Derleme Sözlüğü), 2022]. Genel olarak “Güvercin” kelimesi tarihi kaynaklarda karşımıza “kökürçkün” ve “kögürçün” biçiminde çıkmakta.

“Kökürçün”, “kögürçün” biçimlerinin ise “kök < gök” sözcüğünün üzerine aynı görevdeki eklerin üst üste gelmesi neticesinde oluştuğu görülmektedir (Atalay, 1941: 123).

Güvercin hiç şüphe yok ki dilimizde bulunan üveymek kelimesinden gelir. Üveymek kumru güvercin gibi demkeş kuşların derinden ses çıkarmalarıdır. Zaten dilimizde yine bu aileden “üveyen” bir kuş manasına “üveyik” vardır. Güvercin de üveyici daha doğrusu “üvercin” bir kuştur. Nasıl ki “bıldırcın”a ve “bayırcın”a farik vasıflarına göre isimler verilmiştir. Güvercin ailesinin ekseriya büyüklerine “güvercin” ve küçüklerine de “kumru” derler (URL-4).

Hazar Türklerinde güvercin her daim önemli bir yere sahip olmuştur. Tıpkı bugün Anadolu’da olduğu gibi Hazar Türklerinde de Güvercin yuva yaptığı evde zenginlik olurmuş ve o evde bolluk bereket başlarmış. Güvercin dünden bugüne neredeyse tüm Türk toplumlarında olduğu gibi Anadolu’da ve Azerbaycan’da da kutsal bir hayvan olarak görülmüş; avlanılmasına ve yenilmesine sıcak bakılmamıştır (Doğan, 2013). Güvercinin kutsal olması ve beyaz rengiyle ön plana çıkması Türk toplumları tarafından aşkın ve barışın nişanesi olarak da kabul görmesini sağlamıştır (Armutak, 2004: 143-157).

Sibirya Türklerine ait sözlü edebiyat ürünlerinde hayvanlar ile insanların evlenmesi gibi kullanımlara rastlanmaktadır. Wolfram Eberhard ve Boratav gibi alanında uzman araştırmacıların bir araya getirdikleri masallarda dişi güvercinlerin erkeklerle, erkek güvercinlerin kadınlarla evlendiklerine dair motifler yer bulmaktadır (Dilek, 2007).

İnsan ruhunun bedenden ayrılacağı zaman kendi suretine bürüneceği bir hayvan seçtiği ve bu hayvanın görünümünde bedeni terk ettiğine dönük inanç İslamiyet öncesi Türk toplumunda kabul gören bir husustur ki bu hayvanların başında güvercin gelmektedir. Seyfülmülk masallarına bakıldığında ruh camdan yapılmış bir tabut içinde denizin en dip noktasında güvercin şeklinde durmaktadır. “Ateşi Mercimek” masalında ise karşımıza çıkan örnek ölüm ruhunun kapı önünde duran bir taşın altına gizlenmiş üç güvercin biçiminde karşımıza çıkmaktadır. “Kırkıncı Oda” masalında ruhun şekline büründüğü iki güvercin, “Yeloğlu Köse” masalında ise yine ruhun şekline büründüğü üç güvercin kullanımı dikkat çekicidir (Bekki, 2004). Masalların kötü kahramanlarından devin ruhu, ulaşılması çok zor bir yerdeki bir domuzun karnındaki iki kutu içinde yaşayan iki güvercindir. Devi öldürebilmek için evvela domuzun karnındaki iki kutuda bulunan bu güvercinlere ulaşılıp onların canının alınması gerekmektedir (Sever, 2003).

Pek eskiden beri güvercin şarkta mukaddes bir hayvan olarak tanınmıştır. Tevrattaki tufan hikayesinde Nuh gemisinin güvercini Sümerlerin çivi yazılı tabletlerinde aynen mevcuttur. Şöhreti yüzünden adı masallara karışmış olan Babilliler kraliçesi Semiramis güya güvercin yumurtasından vücut bulmuş imiş. Ege medeniyetlerinde de güvercin Afrodite'in kuşu yani züriyetin timsalidir. İsrailoğullarınca da güvercinin yüksek bir mevkii vardır. Çünkü kuzu kurban edemeyen fakirlerin kumru veya güvercin kurban edebilecekleri yazılıdır. İslamlarda da güvercin mübarek bir kuştur. Camilerin, türbe ve tekkelerin damlarını bu hayvan süsler (URL-3).

İnsanlığın ilk dönemlerinden günümüze kadar güvercinlere kutsal bir hayvan nazarı ile bakıldığını görmek mümkündür ki bu bahiste en dikkat çeken kullanımlardan biri de Tufan mitleridir. Eski ahitte yer alan efsanelerden biri olan Nuh tufanı efsanesinde yaratılan âdemoğlu, yeryüzünde fitne tohumları ekmeye başlar ve Tanrı bunun üzerine onları çok büyük bir tufanla cezalandırır. Bunun üzerine yaratıcı Hazret-i Nuh'a bir gemi yapmasını emreder. Hazret-i Nuh'a, yaptığı bu gemiye her temiz hayvandan erkek ve dişi olmak kaydıyla yedişer, her temiz olmayan hayvandan yine erkek ve dişi olmak kaydıyla ikişer ve kuşlardan da erkek ve dişi olmak kaydıyla yedişer tane almasını söyler. Sonrasında o ana kadar eşi benzeri görülmemiş büyük bir tufan başlar. Bu şiddetli tufan ile Hazret-i Nuh ve gemisindeki canlılar hariç, yeryüzü üzerinde ne var ne yok her şey yok olur. Tufan bittiği zaman Hazret-i Nuh, yeryüzünde suların çekilip çekilmediğini anlamak üzere gemiden bir güvercin salıverir. Güvercin yorulduğu zaman konacağı bir kara bulmadığı için gemiye döner. Bu durumda Hazret-i Nuh henüz suların çekilmediğini anlar ve yedi gün sonra gemiden güvercini salıverir. Güvercin bu sefer, ağzında yeni koparılmış zeytin dalıyla Hazret-i Nuh'un yanına döner. O vakit Hazret-i Nuh, suların yeryüzünden çekildiğini anlar (URL-5).

Efsaneler de güvercin motifine sıkça yer veren anlatı türleri olarak kıymetlidir. Öyle ki inanışa göre bir güvercin avcılar tarafından vurulduğu zaman, pervane gibi havada döner ve boynunu kibleye dönerek düşer. Gözlerinden yaş gelir. Güvercini öldürenlerin tüfekleri teper, parçalanır ve ağızları burunları kan içinde kalır. Yine inanışa göre güvercinlerin Hz. Muhammed zamanında ayağına mektup bağlanmak suretiyle peygamber için postacılık yaptığına inanılmaktadır. Başka bir anlatıya göre Hz. Peygamber'i müşrikler sıkıştırır. O esnada Hz. Muhammed'in üstünden güvercin ve keklükler uçmaktadır, onlardan yardım ister. Keklik Hz. Peygamber'e yardım etmeyerek onu zor durumda bırakarak "yat da bak,

saklanma” der. Güvercin ise “Karşıdaki karakavağın içine saklan.” diyerek onu korumaya çalışır. Bundan ötürü Hz. Peygamber güvercine “alayınız çok olsun” diye dua ederken, kekliğe beddua eder. Bu nedenle keklik 30-32 yumurta yumurtladığı halde 2-3 tanesi yavru olarak dünyaya gelirken, güvercin 2 yumurta yumurtlar ve iki yumurtada da yavru olur (Yılmaz, 2016: 38).

Anadolu efsanelerinde don değiştirme kavramı sıkça karşımıza çıkan bir motiftir. Öyle ki dervişler seyahatleri esnasında çeşitli hayvanların donunda bu seyahati gerçekleştirip kimliklerini gizli tutmuşlardır ki Anadolu efsanelerinde güvercin daha ziyade donuna girilen temizliği saflığı sembolize eden bir varlık olarak karşımızdadır. Allah dostları, savaş sırasında zor durumda kalan ordulara yardım etmek için güvercin donuna girip orduya yardım ederler ve savaşın kazanılmasına katkı sunarlar. Geçmişten bugüne anlatılagelen Anadolu menkıbelerinin birçoğunda erenlerin, dervişlerin, Allah dostlarının kuş donuna girip hacca gittikleri ve orada namaz kıldıkları şeklinde hikâyeler de anlatılır (Önal, 2010).

Mevlana’nın hizmetçisi olduğu rivayet edilen Kirdecî Ali’nin, meşhur Güvercin Destanı konumuz açısından dikkate değer bir örnektir ki 52 beyitten oluşan bu destanda bir güvercin doğana av olmak üzereyken Hz. Peygambere sığınır ve ondan yardım ister. Kendisine sığınan ve yavruları bulunan güvercini korumak için Hz. Peygamber’in doğanla bir anlaşma yapmasını anlatan bu destanda özellikle şu beyitler ön plana çıkmaktadır.

Kim Resulullah öyle namazın kılub
Otururdu Tanrı aşkına talub
Bir gögercin uçageldi nagehan
Mustafa’nın dizine kondı revan
Zarı kılub Mustafa’a söyledi
Dinle kim ol gögercin ne dedi
Eydür: Ey âlemlerin fahri Resul
Kıl şefâat bana ol sahib-kabul
Hazretinden (isteyü geldim) kerem
Sen bana lutf işlegil ey muhterem
Üç gün oldı bir doğan kovar beni
Beni kurtar kim şefi’i buldum seni
Canım(1) almak diler vermez mecal
Kaça kaça gitdi kuvvet döndi hal
Vardurur üç yavrucağum nideyim

Kaldılar öksüz ne çare ideyim
Şimdi ererse bana canum alur
Anda yavrucaklarum öksüz kalur
Yok der isen beni koğıl uçayım
Yüce yüce kayalardan geçeyim (Zariç, 2013: 38).

“Güvercin Destanı” adlı manzumede, dört büyük melekten biri olan Mikail a.s güvercin donunda Hz. Peygambere gelmiştir. Horasan’da Ahmet Yesevi ve Lokman Perende’nin okulunda eğitim alan Hacı Bektaş Veli, Anadolu’ya giderek öğrendiklerini burada anlatmakla görevlendirilir. Otman Baba tarafından yazılan Hacı Bektaş Veli Velayetname’sinde Hacı Bektaş-ı Veli’nin barışın saflığının sembolü olan güvercin donuna girerek Anadolu’ya gidişinden bahsedilir. Abdal Musa Velayetnamesinde, Sultan Hacı Bektaş-ı Velinin Anadolu’ya gelişini şöyle anlatır:

Güvercin donuyla Urum’a uçan,
İmamın evinin kapısını açan! (URL-6).

Dede Korkut Hikâyeleri’nden “Duha Kocaoğlu Deli Dumrul” anlatısında, Azrail, Deli Dumrul’un canını almaya gelir. Deli Dumrul onu görünce önce eli ayağı titrer. Azrail ona: “Senin canını almaya geldim. Verir misin? Yoksa benimle savaşır mısın?” der. Deli Dumrul Azrail’e kılıcıyla saldırır ama Azrail güvercin olup pencereden uçarak gider (URL-6).

Bu anlamda güvercin ve şahin donuna girme, Türk destanlarında ve Anadolu anlatılarında da karşımıza çıkan yaygın bir motiftir Kutsal figürlerin, güvercin ve şahin kılığında görülmesi, bu hayvanların Anadolu’da ve Anadolu dışı mitik, menkıbevi kaynaklarda belli bir kutsallıkla ilişkilendirildiğine işaret etmektedir. Dolayısıyla hikâyede bu hayvanlar tarafından okur/dinleyiciye yapılan çağrıya bu çerçevede bakmak gerekir. (Ekim, 2021: 145).

Güvercin motifinin sıklıkla işlendiği verimlerden bir diğeri türkülerdir. Türk halk müziği repertuarında sekiz adet güvercinle ilgili türkü mevcuttur. Güvercinim Süt Beyaz (Niğde), Güvercin Vurdum Kalkmaz (Urfa), Güvercin Vurdum Kalkmaz (Elâzığ), Güvercinin Uçar Uçar Yorulmaz (İzmir/Kemalpaşa), Güvercinin Beyazı (Erzincan), Ak Güvercin Olaydım (Deliorman/Bulgaristan), Güvercin Uçuverdi (Ankara), Çift Beyaz Güvercin Olsam (Erzurum)...Erzurum kadın barlarından “Çift Beyaz Güvercin” adlı dansta,

gelinin yürüyüşü, güvercin yürüyüşü ile eşleştirilerek asalet sembolü olarak kullanılmıştır (Doğan, 2013: 89).

Maniler; düğünlerde, kına gecelerinde, tarlada çalışırken ve dinlenme molalarında ve muhtelif vakitlerde söylenen insanların duygu ve hislerini en rahat biçimde ifade eden türler olmakla güvercin motifini ihtiva eden bir diğer kullanım sahasıdır (Başgöz, 1986: 13).

Güvercinin alacası
Güzelin karacası
Bir kız bir yiğit vurmuş
Gidiyor selacısı.

Avluya gün düştü mü?
Çift güvercin uçtu mu?
Bir defa öpmeyinen
O yar benden geçti mi? (Elçin, 1990: 113).

Özünde az şeyle çok şey anlatmak olan atasözleri içinde barındırdığı malzeme itibarıyla hayatın her alanından beslendiği için konumuzla ilgili olarak güvercinler de atasözlerinde kendilerine yer bulmuştur (Yund, 1971: 13).

-Güvercin kargalarla arkadaşlık yaparsa tüyleri beyaz kalır fakat kalbi kırılır.

-Kartal için bir güvercini yenmek bir şeref değildir (Yund, 1971: 24).

Kültür verimlerimiz içerisinde, cevabı güvercin olan veya içinde güvercin sözcüğünün geçtiği bilmecelelere de rastlamak mümkün.

Bu Gelen Aslan mıdır?
Gagası Tastan Mıdır?
Kanatları Mora Çalar,
Kendi Gülistan Mıdır? Cevap: Güvercin
Mavi tarla üstünde,
Beyaz güvercin yürür. Cevap: Yelkenli (URL-7).

Söz cambazlığı olarak da tanımlanabilen özellikle masallarda veya çocuk oyunlarında karşımıza çıkan tekerlemelerde güvercinle alakalı kullanımlara rastlamak mümkündür (Boratav, 2000).

Güvercinsin neredesin?
Sen her oyun ebesin.

Avcı seni tutacak,
Yelpazeler yapacak,
Kraliçe oradan
Seni gelip kapacak.
Çık çık,
Pıt pıt,
Allı kuş,
Ballı kuş,
Ebe oldun hemen Çık (Göktaş, 2006).

Çocukları uyutmak için belli bir ezgiyle söylenen ninniler, icra edildiği coğrafyadan, üretim formlarından, yaşam tarzından nemalanmakla, muhtevasına güvercini de dâhil etmiştir (Alptekin, 1990: 14).

Ak güvercin gök güvercin
Kanatları mevcin mevcin
Sen oku da benim kuzum
Senin baban öder harcın
Uyusunda büyüsün ninni
Tıpış tıpış yürüsün ninni (Alptekin, 1990: 63).

Güvercinin fizyonomi olarak sevgili ile eşleştirildiği Aşık tarzı Türk halk şiirimize ait bir iki örnekle bu bahsi tamamlamak uygun olacaktır.

Güvercin topuklu hem ince belli
Gerdanı bir karış püskürme benli
Hemen Köroğlu'nun Ayvaz'ı dengi
Bana bir suna ver gönlüm eyleyim

Güvercin duruşlu keklilik sekişli
Kıl ördek boyunlu ceylan bakışlı
Tavus kuşu gib göğsü nakışlı
Şöyle bir güzel ver gönlüm eyleyim (Öztelli, 2020: 113).

İKİNCİ BÖLÜM

2.1 KUŞBAZLIK (GÜVERCİN YETİŞTİRİCİLİĞİ)

Güvercin, insanoğlunun ilk evcilleştirdiği kuş türü olarak bilinmektedir. Bu konudaki en eski bilgiler, M.Ö 4500 yıllarına, yani günümüzden yaklaşık 6500 yıl öncesine kadar gitmektedir. Köken olarak evcil güvercinin ilk olarak Orta Asya milletleri tarafından eğitildiği tahmin edilmekle birlikte son yıllardaki bulgular güvercinin Anadolu kökenli bir gelişim göstermiş olabileceğini de düşündürmektedir. Günümüz bilim insanları arasında evcil güvercinin atasının kaya güvercini olduğu görüşü oldukça yaygındır. Bu görüş 1850'li yıllarda evrim teorisi üzerine çalışırken güvercinlerle ilgili araştırmalarda bulunan Charles Darwin'e aittir. Darwin, evcilleştirilmiş yabani bitki ve hayvan türlerinde çeşitliliğin daha fazla olduğunu gözlemiş ve bunun nedenleri üzerinde durmuştur. Evcil güvercin çeşitlerinin beslenmesi ve üretilmesi ile ilgili çeşitli deneyler yapmıştır. Bu denemeleri sırasında farklı ırkları birbiri ile eşleştirerek yeni güvercin ırkları elde etmiştir. Elde edilen yeni ırkın, başlangıçta kullandığı ırklardan oldukça farklı özelliklere sahip olması üzerine, bunun nedeninin kendi seçimi olduğunu kavramıştır. Seleksiyon adını verdiği bu seçimin evcil türlerde ırkın değişimini getirdiğini tespit etmesi üzerine, doğada bulunan türlerde ırkların değişiminin nasıl olduğu üzerine çalışmaya başlamış ve evrim teorisi olarak bilinen teoriyi geliştirmiştir. Günümüz bilim insanları da aynı kanıyı paylaşmakta ve evcil güvercinin, kaya güvercini de dâhil olmak üzere farklı 2 ya da 4 yabani güvercin türünün bir melezlenmesi sonucu ortaya çıktığı görüşünde birleşmektedirler (URL-8).

Evcil güvercinlerin Asya'dan, Mısır ve Mezopotamya'ya doğru bir yayılım izlediği ve buradan da Anadolu'ya geldiği düşünülmeyle birlikte son yıllarda yapılan araştırmalar ve özellikle arkeolojik ve etimolojik (dilbilimsel) incelemeler, güvercinin Anadolu'da çok eskiden beri bilindiğini ve Anadolu kökenli olarak yayılmış olabileceği de düşündürmektedir. Hitit İmparatorluğu döneminde Anadolu'da bir kuş kültürü olduğu bilinmektedir. Asya'da bulunmayan bazı kuş türlerinin bu kültürde yer alıyor olması, bu kültürün Asya kökenli olmadığını göstermektedir. Gene Mısır ve Mezopotamya'da makbul kabul edilen ve saygı gören Baykuş, karga ve akbaba gibi kuşların Anadolu kültüründe ölümü ve uğursuzluğu çağrıştırdığı için yer almıyor olması, Anadolu'nun kendine özgü bir kuş kültürü geliştirdiğini ortaya koymaktadır. Gaga ağzılı olarak tabir edilen ve özgün Hitit formunu oluşturan testiler bu kültürün sanata yansımalarıdır.

Ayrıca bulunan bazı çivi yazılı tabletlerden Anadolu’da güvercin yetiştirildiği anlaşılmaktadır. Edward Tryjarski, güvercinin paleolitik çağın sonlarına doğru yani günümüzden yaklaşık 12.000 yıl önce Anadolu’da evcilleştirildiği ve buradan dünyaya yayıldığı görüşündedir. Ancak bu görüşü destekler arkeolojik bulgular henüz yoktur. Bunun yanı sıra günümüzden 10.000 yıl öncesinde Anadolu’da, mezolitik çağ olarak adlandırılan dönemde avcılığın sistemli hale geldiği ve başta köpek olmak üzere bazı hayvanların evcilleştirildiği arkeolojik bulgularla kanıtlanmıştır. Bu dönem ve onu izleyen neolitik çağda güvercinin de evcilleştirilmiş olabileceği düşünülebilir. Bunun yanı sıra Anadolu’nun dışında da güvercinlerin evcilleştirildiğine ilişkin bilgiler bulunmaktadır. Tevrat’ta yer alan Nuh peygamber efsanesinde, gemiden salınan kuş, bir güvercindir. Tevrat’ta yer alan bu efsanenin kaynağının eski Sümer ve Babil efsaneleri olduğu bilinmektedir. Benzer anlatımların Sümerlerdeki Gılgamış destanında da bulunması eski dönemlerde Mezopotamya’da güvercinin evcilleştirilmiş olabileceğini düşündürmektedir. M.Ö 3000 yılına ait Mısır kayıtlarında, 5. Mısır hanedanlığı zamanında güvercinlerin yemek amacı ile yetiştirildiği anlaşılmaktadır. Bu dönemlerde güvercin hem eti hem de gübresi için yetiştirilmekteydi. O dönemde güvercin eti sofraların makbul bir yiyeceğiydi. Güvercin gübresinden yararlanmak için de güvercin kulesi adı verilen yüksek ve üzerinde güvercinlerin girebilecekleri delikler bulunan kuleler yapılmaktaydı. Bu yapılar, Anadolu’da yakın tarihe kadar bulunan Boranhaneleri çağrıştırmaktadır.

Güvercinin evcilleştirilmesi ister Asya kökenli ister Mısır ve Mezopotamya kökenli isterse de Anadolu kökenli olsun, güvercinin çok eski devirlerden beri evcilleştirildiği ve insanlar tarafından farklı amaçlarla kullanıldığı bir gerçektir. Evcil bir türden bahsettiğimiz için güvercin ırklarının gelişiminde insanların seçimi belirleyici rol oynamıştır. Özellikle savaşlar sırasında güvercinlere haberleşme konusunda önemli görevler düşmüştür. M.Ö 1200 yıllarında Mısır’da güvercinlerden haberleşme amacı ile yararlanıldığını görüyoruz. Daha sonraki dönemlerde haberleşme amaçlı yetiştiricilik farklı ülkelere de yayılmıştır. M.Ö 300 yıllarında Çin’de güvercinlerle bütün ülkeyi kapsayan bir haberleşme ağı kurulmuştur. Özellikle savaş sırasındaki haberleşmelerde güvercinler önemli bir rol oynamışlardır. Cengiz Han’ın seferleri sırasında haberleşme amaçlı posta güvercin kullandığı bilinmektedir. Bağdat halifelerinin de güvercinlere çok değer verdiği bir gerçektir. Suriye’nin güçlü hükümdarı Nureddin (1146 – 1174) Mısır’da yıllarca çok iyi işleyen bir güvercin posta şebekesi kurmuş olması ile ünlüdür. Bu amaçla kullandığı güvercinlerin ayak ve gagalarını kendi şifreleri ile işaretlemiştir. Kullandığı güvercinler Irak’tan getirilen boyunları renkli ve

benekli beyaz güvercinlerdi. Eski Yunan ve Roma’da da savaşlar sırasında güvercin kullanımı yaygındır. İslam öncesi Orta Asya’da bulunan Türk devletleri ile Büyük Selçuklu, Anadolu Selçuklu ve Osmanlılarda da güvercinler hem haberleşme hem de güzellikleri için yetiştirilmişlerdir. Anadolu’da yapılan kalelerin bazılarında posta güvercinleri ile haberleşme amaçlı güvercinlikler inşa edilmiştir (URL-8).

Assos’da yapılan nekropol kazılarında 8 numaralı lahitten üçlü güvercin heykelleri bulunmuştur. Bu heykeller Roma döneminden kalma olup 5. yüzyıla tarihlenmektedir. Bu eserler Çanakkale müzesinde sergilenmektedir. Bir diğeri Mut ilçesi yakınlarında yer alan Dağ Pazarı Kilisesi adı ile bilinen bazilika, 4-5 yüzyıldan kalma bir eserdir. Bu bazilikanın taban mozaikleri üzerinde birçok kuş figürü bulunmaktadır. Güvercinlerin yanı sıra, tavus kuşları, ispenç tavuğu, pelikan, leylek, keklik ve kuğu figürleri görülmektedir. Yine Antalya ili Kaş ilçesi yakınlarında bulunan Islada antik kentinin nekropolünde bulunan MÖ. 4. yüz yıla ait Roma dönemi lahitlerinden biri “güvercinli mezar” olarak anılır. Bu mezar üzerinde bulunan güvercin tasvirleri bugün de görülebilmektedir. 50 4. Roma döneminden kalma MÖ. 3-4 yy. arasına ait olduğu düşünülen güvercin şeklinde iki altın küpe günümüze keder ulaşmıştır. Bu küpeler bugün Ankara Anadolu Medeniyetleri Müzesi’nde sergilenmektedir. Dünya medeniyetlerinde hemen hemen hepsinde varlığına rastlanan güvercin, Türk toplumlarında insanlarla iç içe yaşamış, halk tarafından bakımı üstlenilmiş, hatta dini inanç gereği bunun bir sevap olabileceği düşüncesi ön plana çıktığı için yüz yılladır bu böyle devam etmiştir. Güvercinin Türk tarih sahnesine çıkışı Selçukluların Anadolu’ya gelişiyle birlikte olduğu rivayet edilmektedir (Yılmaz, 2012: 50-59).

Oldukça köklü bir geçmişe sahip olduğu ve milliyet ayırt etmeksizin dünya uluslarında bir bakıma ortak paydalardan olduğu görülen güvercin yetiştiriciliğinin Türkler arasında da yaygın olduğu açıktır ki bu konuda Evliya Çelebi’nin Seyahatname adlı eseri gerçekten kıymetli malumat içermektedir. Seyahatnamede verilen bilgilere göre; 50 dükkân, 600 kişi, bunların piri yoktur. Bunların hakkında atalar “Kuşbazı komaz bâzı, onları katleden gazi” demişler. Bir alay uğursuz kavimdir, ama İstanbul çelebilerinin mirasyedileri anası altından elli kuruşa yumurtasını alıp kendi güvercini altına koyup yavru çıkarınca remmâsile göklere çıkıp havadan zemine inince takla ata ata yere düşüp bazısı ölür. Bu tür taklabâz, pal, şeber, cevizi, şamî, mısırî, bağdadî, münakkat, alara, martalos, demkeş, saya, talazlı, pelenk, çibar, şeber, kızıl ala, darkıl ala, kara ala, tekir ala, çakır ala, habar ala, sade kut, taçlı kut ve çakşırlı kut bu kadar çeşit güvercinler besleyip kâr ederler. Bazı güvercinlerin

yelekleri okçulara lâzım olduğundan bu kuşbaz esnafı da onların alayında ellerinde ve başlarında munis olmuş güvercinler ile kulağı küpeli ve ayağı halhallı mercan gözlü rebis kuşlar ile geçer ama bu yukarıda anılan hepsinden makbul taklabâz ve bağdadîdir ki bir eve varıp âvâre olup yuva eylemez. Sonunda on sene geçse bağdadî Bağdad'da ise de gelip eski yuvasını bulur. Dostlarımızdan birkaçı kuşbaz idi. Birkaçını Bursa'ya götürüp cuma namazını kılıp kafesten bıraktığımız gibi Bursa üzere bir kanat çırpıp göklere çıkıp kayboldu. O ân İstanbul'da yuvası varmış (Seyahatname, 2018: 227).

Osmanlı toplumunda kabul gören güvercinler yediden yetmişe herkes tarafından muhabbet beslenen bir hayvan olduğu Osmanlı saraylarında beslenen padişahlara ait güvercinlerin varlığıyla da bunu göstermektedir. Selçuklu devleti sonrasında, Osmanlı döneminde de Konya'da bulunan bazı zengin ailelerce güvercinlerin soyu titizlikle korunmuştur. Selçuklu kuşlarının İstanbul'da bulunan Osmanlı sarayına geliş tarihi 1875 yılında, II. Abdülhamid'in padişahlığı dönemindedir. Özellikle “Hünkari” olarak adlandırılan güvercinin padişaha ait ve sadece sarayda yetiştirilen bir ırk olduğunu görmekteyiz (URL-9).

Osmanlı devletinde dikkati çeken bir özellik, güvercinlerin Osmanlı sarayının değerli hayvanları arasında sayılması ve sarayda yetiştirilen güvercinlerde kesinlikle melez ırk bulundurulmamasıdır. Bu konuya dikkat edilmesi gerektiğini belirten bir belge Osmanlı devlet arşivinde mevcuttur. Hatta saray yönetimi güvercinlerin eğitilmesi, ıslahı gibi konularda bilgisine başvurulmak üzere yurtdışından uzmanlar getirmekten bile çekinmemektedir. Bu konuda 1883 yılında Fransa'dan Möso Jumbar adlı bir güvercin uzmanı getirildiği ve uzmanın konu ile ilgili olarak yazdığı bir yazının çevirisinin güvercin yetiştiriciliğinde kullanıldığı gösteren bir belge bulunmaktadır (Yılmaz, 2012: 55).

Osmanlı döneminde insanların güvercine olan sevgisi ülkeye çeşitli maksatlarla gelen yabancılarında dikkatinden kaçmamış olacak ki çeşitli hatıralarında, günlüklerinde, mektuplarında buna değinmişlerdir. 16. Yüzyılda Avusturya elçisi olarak görevlendirilen İstanbul ve Anadolu'da çeşitli görevler alan Ogier Ghislain de Busbecq, Türkler 'in kuşlara olan sevgisinden Türk Mektupları adlı eserinde şöyle bahsetmektedir:

“Kuşbazlar ellerindeki kafeslerde bulunan kuşları insanlardan aldıkları para karşılığı serbest bırakırlar. Ağaçlara konan kuşları izleyen insanlar da ‘bak, ne güzel de ötüp bana teşekkür ediyor’ diye sevinirlermiş.” (URL-10).

Dünden bugüne hemen hemen tüm Türk devletlerinde halkın, padişahların, sultanların muhabbetini kazanan güvercinler, cumhuriyetin ilk yıllarında günümüze dek popülerliğini korumuştur ki Mustafa Kemal Atatürk'ün de güvercin merakı olduğu dile getirilmektedir. Atatürk, 1921 yılında kendisi için satın alınan Kasapoğlu Köşkünde oturduğu bilinmektedir. Bu yapı bugün de korunarak yeniden düzenlenmiş ve 1932 yılında cumhurbaşkanlığı köşkü haline getirilmiştir. Atatürk'ün bu köşte yetiştirilmek üzere Selanik'ten Dönek ırkı güvercin getirttiği bilinmektedir. Bu bilgilerden Atatürk'ün de güvercinlere meraklı olduğu ve belki de doğum yeri olan Selanik'te de yetiştirildikleri için bu güvercinleri tercih ettiğini söyleyebiliriz (Tuğcu & Çelik, 2015: 54).

Süs kuşları yetiştiren kuş meraklısı kimse. Padişahların av kuşlarını yetiştirengörevli (TDK, 2022) olarak tanımlanan kuşbaz, Farsçada “oyunayan” anlamına gelen -baz eki ile kuş kelimesinin bir araya gelmesinden oluşan “kuşla oynayan kişi” anlamında bir terimdir (URL-11). Kendini güvercinlerine vakfetmiş olan bu kişiler, kimi sesine, kimi süsüne, kimi attığı taklasına kimi rengine vurulduğu güvercinlerini besleyip onların ıslahı, eğitimi noktasında çalışmalar yapmakta ve kendi yaşadığı coğrafyaya, yetiştiği kültüre göre bu tutumunu sürdürmektedir.

Dünya genelinde ırk bakımından 500'ün üzerinde türü bulunan güvercinlerin Türkiye'de tanınan ve yetiştirilenlerinin sayısı 70 civarındadır ki bu güvercinler içerisinde kuşbazlar tarafından tutulan, önemsenen bu anlamda beslenenleri şunlardır (K1, K2, K4, K6, K7, K10):

- 1) Kaya Güvercini (*Columba livia*)
- 2) Tahtalı (*Columba palumbus*)
- 3) Gökçe Güvercin (*Columba oenas*)
- 4) Evcil Güvercin (*Columba domestica*)
- 5) Kumru (*Streptopelia decaocto*)
- 6) Küçük Kumru (*Streptopelia senegalensis*)
- 7) Üveyik (*Streptopelia turtur*)
- 8) Doğu Üveyiği (*Streptopelia orientalis*) (URL-12).

2.2. KUŞBAZLAR VE KUŞBAZ KAHVEHANELERİ

Türkiye'nin her bölgesinde, her ilinde güvercin sevdalıları olduğu gibi Erzurum'da da bu sevdaya kapılmış kuşbaz olarak nitelendirilen şahısların olduğunu bilmekteyiz. Güvercinlerini aile üyelerinden biriymiş gibi görüp evlatlarından ayırt etmeyen güvercin yetiştiricilerimiz çocuklarının bakımına, eğitimine, barınmasına ve sağlığına gösterdiği önemi güvercinlerine de göstermekten geri durmamaktadır.

Her güvercin yetiştiricisi en iyi güvercini yetiştirmek için adeta birbirleriyle yarış haline girmiş durumdadır. Erzurum'da kuşbazlık tıpkı bir saltanat misali babadan oğula geçen bir sevdadır (K6, K7, K10). Kuşbazlık sevdası çocukluktan başlar (K1-K10). Kuşbazlara sorulduğunda mutlaka ailede birilerinin evvelden güvercinlerle ilgilendiklerinden bahsederler (K2). Ya babası kuşbazdır ya abisi ya da mahallede bir büyük, kuşbazlık yaptığı için bu seveda onun da gönlüne düşmüştür (K2, K4, K6, K7).

Erzurum'da kuşbazlarla yaptığımız anketimizde elde ettiğimiz verileri kaydettiğimiz hali ile sizlerle paylaşmayı, işin doğallığını bozmamak adına paylaşmak istiyoruz.

İnsan var olduğu günden bugüne bu sevdanın insanların içinden olduğuna inanıyorum (K10). Yaşımız altmışlara dayandı. Aklımız kesti keseli hep bu sevdanın içinde olduk ve bu sevdaya gönül verenlerin hikâyelerini dinledik. Mesela Erzurum'da bir kuşbaz vardı ki eskiden rahmetli Nunuğ Emi eşi benzeri olmayan bir adamdı. O, Erzurum'da tüm kuşbazların örnek aldığı isimdir. Yaşı kırkın üstü olanlar çocukluğunda Nunuğ Emiyi görmüştür tanımıştır. Yaşı kırkın altında olanlar da Nunuğ Eminin Kuşbazlık hikâyeleriyle büyümüştür diyebiliriz (K4). Erzurum güvercin yetiştiriciliğinde hep ön plana çıkmıştır. Çok kaliteli kuşbazlar hep olmuştur Erzurum'da. Bu meşhur kuşbazların birçoğu rahmetli olmuştur. Nunuğ Emi, Pil Fikret ağabeyi, Gölcigezli Mevlüt ağabeyi, Zülfettin ağabeyi bunları kuşbazlık yapan herkes tanır. Çok kaliteli kuşbazlardır (K7, K9). Anlatırlar Dere Mahalleli Hacı Maksut ağabeyinin kuşları dillere destanmış. Yine rahmetli eskilerin meşhur kuşbazı Yanık Yılmaz ağabeyi kuşbazların örnek aldığı, hikâyelerini dinlediği insanlardır (K2). Her şeyde olduğu gibi kuşbazlıktaki kalite de eskilerle beraber ölüp gitti maalesef (K1). Mahallebaşı pazarından 2-3 güvercin alan “Ben kuşbazım.” diye piyasaya çıkıyor. Kuşbazlığın yazılı olmasa da geçmişten gelen geleneğin kendi içinde oluşturduğu kuralları vardır. Kuşbazın bir duruşu olmalıdır. Kuşbazın gözü bir başka arkadaşının kafesinde kümesinde olmaz. Kuş sahibine yakışır ilkesini benimser ve ona göre hareket eder. Para kazanma hırsı asla olmaz. Böyle bir hırs varsa zaten o kuşbaz olamaz (K1-K10). Bugün

dönüp baktığımız da gerçek kuşbazların sayısı git gide azalıyor. Günümüzde bu namı hak eden birkaç gerçek kuşbaz kaldı diyebiliriz. Mesela Kadir Dünder, Barış Erzincanlı, Kadir Velioğlu bunlar bu namın hakkını veren insanlar diyebiliriz (K2). Muhtar Fazlı Yağar, Zekai Şimşek, eski milli boksör Bedri Çınar bugün bu işin hakkını veren kuşbazlar. Sanırım bu isimler gelecek nesiller tarafından anlatılacak meşhur kuşbaz isimleri arasında yerlerini almış durumdalar (K8).

Erzurum'da güvercin yetiştiricilerinin müşterek buluşma noktası olan “Kuşbaz Kahvehaneleri” geçmişten bugüne halâ önemini korumaktadır. Kuşbaz adayların tecrübeli kuşbazların masasında ısmarlanan çayı bir taraftan yudumlarken bir taraftan da ağızdan çıkanları can kulağıyla dinleyip ara sıra sorular sorarak meraklarını giderdikleri bu kahveler adeta güvercin yetiştiriciliğinde bir eğitim yuvası rolünü üstlenmektedir. Özellikle son dönemde bu kahvehaneler dernek adı altında faaliyetlerini yürütseler de mevcut kahvehane havasını hala yaşatmaktadır. Örneğin Yakutiye ilçesi Tebrizkapı mevkiî Kurşunlu Cami karşısında bulunan Erzurum Güvercin Severler Derneği bunlardan bir tanesi. Yaklaşık 600'ü aşkın üyesi bulunan bu derneğe Yakutiye Belediyesinde çalışan Kadir Dünder başkanlık yapmaktadır. Sabah 6 akşam 24.00 saatleri arası faaliyet gösteren bu dernek güvercin sevdalılarının vazgeçilmez mekânlarından biri halini almış durumda. Bir diğer güvercin sevdalıların uğrak yeri Palandöken Oyun Kuşu Sevenleri Derneği. Bu dernekte Yakutiye İlçesi Mahallebaşı semtinde Kadirin Yeri isimli kahvede faaliyet göstermekte. Derneğin başkanlığını Erzurum Büyükşehir Belediyesinde Kepçe Operatörü olarak görev yapan Kadir Velioğlu yapmakta. Bu derneğe de ortalama 400'e yakın üye bulunmaktadır.

Altı yüzü aşkın üyenin bulunduğu derneğe kayıt olmak isteyen güvercin sevdalıları nüfus cüzdanının arkalı önlü fotokopisi ile 2 adet vesikalık fotoğrafla derneğe başvurduğu zaman ortalama bir hafta içinde derneğe resmi olarak kaydı yapılır ve her ay 20 tl dernek aidatını ödemeye devam ettiği sürece dernek üyeliği devam etmektedir. Derneğe üye olan güvercin sevdalıları güvercinleriyle alakalı her türlü durumda dernekten faydalanabilmektedir. Yeni güvercin alanlar güvercinlerini burada diğer arkadaşlarına anlatır, onların fikrini alır. Ya da güvercinini satmak isteyenler veya kümesine yeni güvercin eklemek isteyenler dernekte belirli günlerde yapılan güvercin mezarına katılır. Güvercinin satmak isteyen güvercini için alt bir değer belirler ve mezar açık artırma usulüyle başlar ve en yüksek değeri veren güvercini alır. Güvercin almak için mezata katılan ise bütçesine uygun istediği özelliklerde bir güvercin olursa onu almak için teklif verir (K6).

Dört yüze yakın üyemizin bulunduğu derneğimizde üyeler dilediğinde güvercinleri için derneğimiz bünyesinde satılan tedavi edici ilaçlar ile takviye edici gıdalara ulaşabilmektedirler. İsteyen üyeler derneğimizde güvercinlerini hastalıklara karşı önleyici aşılama yaptırabilmektedirler. Ekonomik durumu müsait olmayan üyelerimize de ücretsiz bir şekilde bu hizmet verilmektedir (K7).

2.3. GÜVERCİN TÜRLERİ

Erzurum ili özelinde kuşbazların bakım, ıslah, üretim ve ticaretini yaptıkları ve aşağıda bilgi verilen güvercin türlerine baktığımızda karşımıza ırk, renk ve tür bakımında çeşitli güvercinler çıkmaktadır. Bu güvercinler yoğunlukta taklacı güvercin türlerinden olmakla birlikte ötücü ve süs güvercinleri de kuşbazların barınaklarında yer almaktadır.

2.3.1. Akkuyruk

Siyah, mavi (gök), kırmızı ve sarı olmak üzere dört rengi vardır. Adını göğüs ve kuyruk bölgesinin beyaz olmasından almaktadır (K2, K4, K5, K6, K7, K9).

2.3.2. Çakmaklı

Değişik renklere sahip olan çakmaklı güvercinlerinin en bilinen renkleri, gök çakmaklı ve siyah çakmaklıdır. Genelde ana renkleri üzerine kanat ve kuyruk bölgelerinde beyaz renk bulunmaktadır. Kuşbazlar tarafından fazla tercih edilmemekle birlikte soylu olanları inanılmaz performans sergileyebilmektedirler (K1, K3, K5, K8, K10).

2.3.3. Çorum Çıplağı

Taklacı güvercin türüdür. Değişik renklere sahip melez bir ırk olarak bilinir. Diğer taklacı güvercinlerden ayrılan en önemli özelliklerinden birisi bacaklarında “paça” diye tabir edilen tüylerin bulunmamasıdır. Erzurum’daki kuşbazlar tarafından fazla tercih edilmemekle birlikte damarlı olanı kıymet arz etmektedir (K2, K3, K4, K5, K6, K7).

2.3.4. Dönek

Hemen her renge sahip olan bu güvercinler yoğunlukla alaca renkli olmalarıyla dikkat çekmektedir. En yaygın renkler beyaz kafalı, kanat uçları beyaz ve kanat teleklerinin üç kısımları ve kuyruk teleklerin beyazdır, geriye kalan bölgeler genellikle siyahtır. Kalite ve damarına göre mavi ya da çakmaklı renkleri de kuşbazlar tarafında tercih edilmektedir. Bacak bölgelerinde tüy bulunmaz. Erzurum’da kuşbazlar tarafından ırkı ve damarı iyi olanların bakımı özenle yapılmaktadır (K2, K3, K5, K6, K7, K10).

2.3.5. Elifli

Bu güvercin türü Erzurum kuşbazları tarafından soğuğa dayanıklılığı tarafından tercih edilen bir tür olarak bilinmektedir. Güvercinin başının, kanatlarının, kuyruğunun, belinin ve paçalarının beyaz, diğer kısımlarının gök olması durumudur. Soylu olanı eğiticisinin yani seyisinin yüzünü daima güldürmüştür (K5, K6, K7, K9, K10).

2.3.6. Erzurum Beyazı

Adından da anlaşılacağı üzere rengi beyazdır. Erzurum kuşbazları tarafından çok fazla tercih edilen bu güvercin damar ve ırk bakımından oldukça kaliteli. Uçuş süresi en düşük 2 saat olmakla birlikte seri takla atma özelliğine sahiptir. Genelde yapılan yarışmalarda aldığı derecelerle seyisinin yüzünü güldüren bu güvercin Erzurum ve Türkiye’de birçok kuşbazın kümesinde kendine her zaman yer bulmuştur (K1-K10).

2.3.7. Gök

Rengi gök mavisinin andırır. Kuyruk ucunda yarım veya bir santim kadar mavilik vardır. Gökgüvercinler özellikle Erzurum’da kuşbazların en sevdiği güvercin türlerinden biridir. Gökgüvercinlerin rengi yabani güvercin renkleriyle aynı olsa da fiziki duruş ve asalet bakımından kendilerini her daim belli ederler. Bakıcısını her daim memnun eden bu güvercinler Erzurum’da hemen hemen her kuşbazın kafesinde kendine yer bulur (K1-K10).

2.3.8. Gümüş Kuyruk

Siyah, mavi (gök), kırmızı ve sarı olmak üzere dört rengi vardır. Vücutları sabit tek renktir ve kuyrukları beyazdır (K4, K5, K7, K8, K9).

2.3.9. Hünkari

Osmanlı saraylarında yetiştirildiği bilinen bu ırk oldukça ihtişamlı bir yapıya sahiptir. Birden fazla kuş türünün çiftleştirilmesi ile oluşturulmuş melez bir ırktır. Ondan fazla farklı rengi olduğu bilinmektedir. Hünkari güvercinleri genel itibarı ile göğüs kısımlarında güle benzeyen tüy kabartısı ile küçük galalı olmaları dikkat çekmektedir (K2, K6, K7).

2.3.10. İspir

Mavi siyah karışımı bir rengi vardır. Göğüs ve boyun çevresi gridir. Yapı bakımında narin bir yapı görünümlü olsa da gayet dayanıklı bir yapıya sahiptir. İspir güvercinleri ortalama 5-8 saat arası havada kalırlar. Eğitim ve damar durumuna göre bu süre 10-12 saati bulabilmektedir (K6, K8, K9, K10).

2.3.11. Kolik

Siyah, gri, beyaz, kahverengi ve sarı olmak üzere değişik renklere sahip bir güvercin türüdür. Taklacı güvercin özelliğine sahiptir. En belirgin özellikleri gaga kısımlarının kısa olmasıdır (K1, K2, K4, K5, K9).

2.3.12. Kürenk

Göğüs bölgesi sarıdır. Şampanya rengini andır. Şampanya rengidir. Parlak bir renge sahiptir. Kanadında çift kalem vardır. Kuyruk açışı geniştir (K2, K6, K7, K9).

2.3.13. Miski

Miski güvercinin kanatlarının uç kısımları açık kahverengi ve limon sarısı karışımı gibi bir renge sahiptir. Kuşun kanat bölgesindeki kalem yani çubuk ince ve parlak kahverengidir. Gri kurşuni ya da boz bir renkte çubuk rengindedir. Kanatları beneklidir (K1, K2, K3, K6, K7, K10).

2.3.14. Meverdi

Renk bakımından çeşit renge sahiptir. Genellikle boyun ve kanat bölgelerinde sarı veya açık kahverengiye andıran bir renge sahiptir. Bacasına ve yuvasına bağlı kaliteli bir ırk olarak bilinmektedir (K3, K6, K7, K9, K10).

2.3.15. Şebap

Bu güvercin türü Türkiye geneli oldukça yaygın olmakla beraber Erzurum'da da kuşbazlar tarafından bakımı yapılmaktadır. Taklacı güvercin türüdür lakin performans güvercini olarak değerlendirilmez. Süslü yapısıyla dikkat çeker. Renk bakımından değişik adları da vardır. Abalı Miski, Kürenk, Çakmalı, Gökmavi, Arap ve Ayna Kuyruk şeklinde değişik adlarda kuşbazların kümeslerinde yerlerini almaktadırlar (K3, K4, K6, K7).

2.4. GÜVERCİN YARIŞMALARI

Erzurum ili sınırları içinde en çok taklacı güvercin, ötücü güvercin ve süs güvercini karşımıza çıkar ve güvercin yetiştiricileri tarafından bu türler daha fazla tercih edilir. Bu ırklardan Erzurum genelinde mevcut 2 güvercin federasyonu bünyesinde (Erzurum Güvercin Federasyonu, Palandöken Oyun Kuşu Federasyonu) her yıl düzenli olarak taklacı güvercinlere yönelik yarışmalar düzenlenmektedir (K1-K10).

Erzurum’da iklim şartları nedeniyle taklacı güvercinlere yönelik yarışma takvimi 15 Mart – 30 Kasım tarihleri arasında düzenli olarak yapılır. Bu yarışmalara mevcut güvercin dernek ve federasyonlarımıza kayıtlı güvercin yetiştiricileri istedikleri sayıda güvercinle katılabilmektedirler. 2022 yılında güvercin yetiştiricisinin yarışmaya katılmak için güvercin başına 150 TL ödemesi gerekmektedir. Çok sayıda güvercin ile müsabakaya katılmak isteyenler için indirimler yapılmaktadır. Mesela, 3 ve daha fazla güvercin ile yarışmaya katılacaklar için güvercin başı 100 TL katılım ücreti talep edilmektedir (K1, K2, K4, K5, K6, K7).

Güvercin yetiştiricileri 15 Mart – 30 Kasım tarihleri arasında gerçekleşen taklacı güvercin yarışmasından en az bir hafta öncesinde, yarışmaya katıldığı dernek veya federasyona güvercinini yarışma için puanlatmak istediğine dair talepte bulunur. Federasyon bünyesinde bulunan yarışma komitesi bu talebi alır ve uygun bir tarih belirler ve bunu güvercinin sahibine bildirir. Bu süreçte yarışma komitesinin önceden belirlemiş olduğu yarışma hakemleri yarışma günü geldiği zaman güvercin yetiştiricisinin güvercinini uçuracağı piste gider ve yerini alır. Yarışmada en az 3 hakem bulunması gerekmektedir. Hakem heyeti yerini aldıktan sonra güvercin yetiştiricisi hazır olduğunda güvercinini uçurur ve yarışma başlamış olur. Yarışma boyunca hakem heyeti gerekli puanlamaları ellerinde bulunan puanlama kriterlerinin yer aldığı kâğıda özenle not alır. Yarışma sonunda puanlamaların ortalaması alınır. Güvercinin aldığı puan güvercin sahibine bildirildikten sonra federasyon veya derneklerin ilgili sosyal medya hesaplarından duyurularak gerekli şeffaflık sağlanmış olur (K1, K5, K8, K10). Yarışma esnasında herhangi bir art niyete mahal vermeme adına hakem heyeti güvercin sahibine misafir izleyici kabul edip etmeyeceğini sorar. Güvercin yetiştiricisi misafir izleyici kabul etmişse onlara izlemeleri için uygun bir alan belirler ve oradan güvercinini izlemelerini sağlar. Şayet izleyici kabul etmemişse sonradan oluşabilecek dedikoduların önüne geçme adına hakem heyeti yanlarında getirdikleri bir yedek hakeme yarışma boyunca sosyal medyadan canlı yayın yaptırır. Böylelikle canlı yayın sayesinde herkes o güvercini izler ve puanlamada herhangi bir haksızlık olup olmadığına da şahit olur (K1-K10). Puanlama yapılan güvercin tek başına uçurulur (K4, K5, K6, K7). Puanlama tablosunda güvercinin puanlanması için gerekli kriterler yer alır. Güvercinin diğer güvercinler arasından kalkışı, havada kalma süresi, ineceği piste yaklaşıp taklalar atarak tekrar yukarı yönlü atacağı takla sayısı ve en sonunda görevini tamamlayıp pistine inmesi gibi kıstaslar hakemler tarafından puanlanır ve yapılan puanlamaların ortalaması alınarak puanlama işlemi bitirilir (K1-K10). Pistin dışında bir

noktaya inen güvercin diskalifiye olur (K3, K6, K7, K9). Yarışmada puanlama ve bu puanlamaya göre sıralama yarışma boyunca düzenli olarak sosyal medya üzerinde güvercin severlerle paylaşılır (K2, K5, K9, K10). Yarışma bittikten sonra genelde aralık ayında ödül törenimiz yapılır. Birinciden onuncuya kadar dereceye giren tüm yarışmacılara ödülleri takdim edilir (K2, K4, K6, K7). Ödül törenleri genelde festival havasında gerçekleşir. Şehrin önde gelen isimleri müsaitse Vali, Erzurum Büyük Şehir Belediye Başkanı, ilçe Belediye Başkanları ve güvercine sevdalanmış herkesin iştiraki ile muhteşem bir ödül töreni gerçekleşir (K4, K9, K10). Yarışmada şampiyon olan veya dereceye giren güvercin yetiştiricileri anons edildiklerinde ödülleri almaya çıkarlar (K1, K3, K8). 2020 yılı şampiyonu olduğum vakit ismim anons edilince yaşadığım duyguları anlatamam. O kadar duygulanmışım ki bir iki çift laf etmek için mikrofon bana uzatıldığında sesim titriyordu. Benim için unutulmaz bir andı. Kendimi hiç bu kadar değerli hissettiğim olmamıştı (K10).

2.5. EKONOMİK VE SOSYAL AÇIDAN KUŞBAZLIK

Güvercin yetiştiriciliği oldukça maliyetli bir uğraştır. Şöyle ki ortalama on çift güvercinin aylık maliyeti bin beş yüz, iki bin lirayı bulmaktadır (K2, K4, K5, K8, K9, K10). Güvercin yetiştiriciliği yapacaksanız kesinlikle ekonomik durumunuz iyi olmalıdır. Bakliyat katkılı yemi, vitamini, aşısı, hastalandığında ilacı, ısınması gibi giderleri hesaplandığı zaman maliyetli bir tutku olduğu anlaşılır (K1-K10).

Erzurum'da Yakutiye ilçesine bağlı Mahallebaşı semtinde pazar günleri kurulan semt pazarına güvercin yetiştiricileri satmak istedikleri güvercinleri getirmektedir. Güvercin yetiştiriciliğine başlamak isteyenler veya kafesindeki güvercin sayısını artırmak isteyenler buraya gelerek bir pazarlık içerisine girmektedir (K9). Pazarda satılan güvercinler satıcısına ciddi bir ekonomik katkı sağlamamakta, sadece kafesindeki diğer güvercinlerin giderlerine yardımcı olmaktadır (K1, K2, K5, K8). Irkı çok iyi olan güvercinlerin belki para karşılığı olmayabiliyor lakin önemli takaslarda kullanılabilir. Mesela 2000 yılında bir çift miski güvercin, o dönem popüler arabalarından biri olan Tofaş Murat 131 Marka bir otomobil ile takas edilmişti ve bu takas Erzurum'da yıllarca konuşulmuştu. Tabi bu gibi ekonomik açıdan yüksek getiri sağlayacak güvercin pazarlıkları fazla olmamaktadır (K6).

Adı Arapça “güzel genç” anlamına gelen Şebap sözcüğüyle isimlendirilen güvercinler için kurulan Türkiye geneli 3000 üyesi bulunan Şebap Güvercin Federasyonu'nun 2021 yılında Erzurum'da yaptığı festivalde 300 bin liraya satışa çıkan

Erzurumlu “Baş bar” isimli güvercinin bir otomobil fiyatında teklifler alması festivale damgasını vurmuştur (URL-13).

Türkiye geneli çeşitli festival ve fuarlarda satışa çıkan güvercinler için her ne kadar fuarda dikkat çekme amaçlı astronomik rakamlar istense de neticede istenen o rakamlara satıldıklarına çok az şahit olunmaktadır. Güvercin yetiştiriciliği ile evini geçindiren hiç kimseye tanık olmadım bugüne kadar. Sadece yapılan küçük satışlar kafesteki diğer güvercinlerin temel masraflarına yardımcı olacak düzeydedir. İşi bilen bir güvercin yetiştiricisi tanımadığı bilmediği birinden kolay kolay güvercin almaz. Genelde al- sat ilişkisi birbirini tanıyan güvercin yetiştiricileri arasında gerçekleşir. Bu durumda da hatır gönül devreye girdiği için asla yüksek rakamlar olmaz, olsa olsa yem parasına ticaret gerçekleşir (K2, K4, K6, K7, K10). Türkiye’deki gerçek kuşbazların hepsine sorun hiçbiri bu işin ticaret boyutunda değildir. Bu anlatılması mümkün olmayan bir sevdadır (K1-K10). Evdeki evlatlarım ne ise kafesteki güvercinlerim benim için odur, birini diğerinden ayırt etmem (K4). Sabah gözlerimi açar açmaz kahvaltı dahi yapmadan hemen güvercinlerimin yanına gider onların yemini suyunu kontrol ederim. Önce onları doyurup sularını verdikten sonra eve ekmek alır evin yolunu tutarım. Bu benim için değişmez bir durumdur. Asla bu sıralamayı atlamam. Onlar açken inanın ben kahvaltı yapamam (K1). Haftalık olarak mutlaka tüm güvercinlerimi bir anne-baba edasıyla tek tek elime alır kanat ve tüy temizliklerini yaparım (K1, K2, K5, K6, K7, 10). Güvercinlerimden herhangi biri hasta olsainanın o iyileşen kadar moralim düzelmiyor, aklım sürekli onda oluyor. Sanki çocuklarımdan biri hastaymış gibi hissediyorum (K2). Salmonella salgının olduğu bir dönem vardı Erzurum’da. Tarihi net hatırlamıyorum ama 2005 – 2006 o tarihler olması lazım. Güvercin yetiştiricisi arkadaşların hepsi perişan durumda. Sabah akşam deyim yerindeyse güvercinlerimin başında yatıp kalkıyorum. Evim ve güvercinlerin kaldığı kümes arası yürüme mesafesi en az 5 km var. Gece dayanamadım, arabam olmadığı için kalktım Erzurum yazında yürüyerek güvercinlerimin yanına gittim. Başlarında bekliyorum. Telefonum çaldı. Arayan benim hanım: “Çocuk hasta çok ateşi var, gel hastaneye götürelim.” dedi. Vallahi dedim gelemem, kaldırı büyük oğlanı, çağırın bir taksi götürün. Gitmedim. Varın artık güvercinlerimle aramda olan sevdayı siz anlayın artık (K9). Güvercinlerimden birini kaybettiğim zaman, yakınımdan biri ölmüş gibi hissediyorum. Resmen o haftayı yaslı geçiriyorum (K4). İnanın bugün olmuş kendi çocuklarıma henüz elimle yemek yedirmişliğim yoktur. Ama güvercinlerimden herhangi biri hasta olduğu zaman, yemden düştüğü zaman onu kucağıma alıp onun için özel hazırladığım yemi yedirmeye çalışıyorum.

Hele yavru güvercinlerimden biri anne – babasını kaybetmişse kendi başına beslenmeyeceği için yemi kendi ağzımda ezer tıpkı bir anne güvercin edasıyla yavrunun ağzına boşaltırdım eskiden. Şimdi tabi beslenme pompası, yavru biberonu falan çıktı da bunu yapmıyorum (K2). Güvercin sevdasına eş değer diyebileceğimiz bir sevda yok. Yeri tamamen farklı (K1-K10).

Her an yanı başımızda olan güvercinler kimi zaman cami avlularında, parklarda ayaklarımıza dolaşırlarken kimi zaman da binaların çatılarında, evlerin pencere pervazlarında sürekli karşılaştığımız sevimli, zararsız hayvanlardır. Toplum nezdinde de kabul görmüş insanlarla iç içe yaşayan sevimli bir hayvan olarak karşımıza çıkmaktadırlar. Toplumun, güvercinleri zararsız, zayıf, bakıma muhtaç bir hayvan olarak görmesi onları sahiplenmeleri noktasında önemli bir yere sahip olmuştur. Güvercin barışın sembolü olarak bilinir. Sağlığın temizliğin sembolüdür. Hep bu şekilde gördük bu şekilde onlara yaklaştık. Özellikle kış aylarında yiyecek bulmakta zorlandıkları için evimizden getirdiğimiz ekmeği ufaladık boş alanlara ki güvercinler aç kalmasın diye. Eve ekmek alırken bir ya da iki tane de güvercinlerin hakkı diye hep fazla aldık. Kimi zaman yem aldık serptik yemeleri için. Çünkü hep şu hikâyeyi duymuşuzdur: “Günahkâr bir insan çölde giderken yanındaki köpeğe ayakkabısıyla su içirdiği için cennetle müjdelenmiştir.”. Bu nedenle hayvanlara merhamet çok önemli. Hele ki kimseye zararı olmayan sevimli, masum bir canlı olan güvercine merhamet daha da önemli benim açımdan (K1, K9, K10, K13). Güvercinler her daim cana yakın hayvanlar olarak karşımıza çıkmaktadırlar. Özellikle Ulu Camiye gittiğim zaman caminin karşısında yem satan bir adam vardır. Ondan yem alır oradaki güvercinleri beslerim. Bu bana manevi bir huzur verir her daim. Onların yemleri gagalayıp birbirleriyle yarış halinde yemeye çalışmaları, kursaklarının yemle dolması beni mutlu ediyor. Bu eylemi haftada en az bir, iki kez tekrarlarım (K14). Güvercinleri biz kendini koruyamayan savunmasız ama bir o kadar da sevimli birer canlı olarak görmüşüzdür. Doğada hayvanlar arasında güç dengesine bakıldığında alt sıralarda yer alan bir canlı olması ve bizim de yetiştiğimiz kültür ve inanç sisteminde de zayıf olana hep merhamet edilir ve korunulur düşüncesi hâkim olması nedeniyle güvercinler insanlarımız tarafından korunmuş, beslenmiştir. Yeri gelmiş insanlar balkonlarına, kapılarının üstlerine kışı rahat geçirsinler diye korunaklı yuvalar dahi yaptırmıştır. Özellikle çalıştığım okulda öğrencilerimizle her kış öncesi düzenli olarak güvercinler kışı rahat geçirsinler diye gücümüz nispetinde soğuğa dayanıklı yuvarlar yaptırıp bunları güvercinlerin rahatlıkla girip çıkabilecekleri noktalara yerleştiririz (K15). Bildiğiniz üzere Erzurum soğuk bir memleket. Kış şartlarının insanlar

için de hayvanlar için de ağır geçtiği bir yer. Bu nedenle biz apartman yönetimi olarak aldığımız kararla apartmanın çatı kapaklarını güvercinlerin giriş çıkışlarını yapabilecekleri ölçüde açık bırakırız ki güvercinler kışın soğuktan korunmak için apartmanımızın çatı kısmını kullanabilsinler (K18). Okulumuzda çatı kapakları her daim açıktır. Bu sayede yüzlerce belki binlerce güvercin kışı rahat bir şekilde okulumuz çatı bölümünde sıcakta geçirmektedir. Hatta bir gün çatı bakımı yapıldıktan sonra çatı kapağı yanlışlıkla kapatılmış. Akşam güneş batma vakti olunca okulumuz karşı apartmanında oturan öğretmenlerimizden Arzu Hanım beni arayarak: “Müdür Bey, okulun çatı kapağı sanırım kapatılmış, güvercinler çatıda birikmiş kapağın açılmasını bekliyorlar adeta, hepsi büzüşmüş, sanki üşümüş durumdalar.” deyince hemen arabaya atladım, yolda okul personellerinden bir kişi daha aldım. Hemen okula gelip çatıya çıktık ve kapağı açtık. Beş dakika sürmedi sürü halinde hepsi çatıdan içeri girdi. O anki yaşadığım huzuru mutluluğu anlatamam. Onlar gece dışarda kalsaydı sanırım ben de evde donardım (K16).

Elhamdülillah Müslümanız. Müslümanlığın gereği inanırız ki: “Her kim bir canlıyı kurtarırsa bir insanlığı kurtarmış gibi olur.” ayetini bildiğimiz için bir gün bir kedi önümde güvercini kaptı. Hemen peşinden koştum. Kedi bu inanılmaz çevik. Tabi benim de gençlik zamanım kedi nereye ben oraya koşuyorum. Kafaya koydum o güvercini kedinin ağzından alacağım. Yaklaşık yarım saat, kırk dakika kediyi kovaladım ve en sonunda kedi pes etti ve güvercini bıraktı. Güvercini aldığımda kanadından yaralanmıştı, sanırım kedinin dişi kanadına geçmişti. Neyse bir hafta evde baktım, kendimce tedavi ettim en son uçabilecek düzeye gelince de uçurdum gitti. Bu davranışımın bana inanılmaz sevap kazandırdığına inanmıştım o zaman ve öyle rahatlamıştım ki anlatamam (K17).

Güvercinler yaratılış bakımından sevecen, zarif hayvanlar oldukları için bakıma muhtaç olduklarını düşünüyorum. Bu noktada güvercin yetiştiriciliği yapan insanların bana göre hayırlı bir iş yapmış olduklarına inanıyorum (K16). Güvercin yetiştiricilerinin açıkçası ben bir zararlarını görmedim. Bu insanların hayatı güvercinleridir. Kimseye zararları olmaz. Şahit oluruz toplanırlar kendi aralarında bütün konuşmaları güvercin üzerinedir. Bu nedenle zararsız insanlardır (K13). Bütün dünyaları güvercindir bu arkadaşların. İş yerinde güvercini olan bir arkadaş var. Sürekli güvercinlerini anlatır durur. Allah için zararsız, düzgün bir insan. Dedi kodu yok, gıybet yok. Sabah kalkarlar güvercin, akşam yatarlar güvercin. Bence güvercinlere bakıp besledikleri için güzel bir iş yaptıkları kanaatindeyim (K20).

Güvercin yetiştiricileri yani eski adlarıyla kuşbazlar bence işi gücü olmayan boş işler peşinde koşan insanlar. Adamlar güvercinlerine gösterdikleri alakayı evlerine, ailelerine, çocuklarına göstermiyorlar. Evinde ekmek yok, o sabahtan akşama kadar güvercin peşinde. Bunu doğru bulmuyorum (K18). Kendilerince güzel bir şeyler yaptıklarına inanıyorlar lakin o hayvanları özgürlüklerinden alıkoyuyorlar. Kümeslerde, kafesler, bazen görüyoruz dışarıda ayağına ip bağlamışlar zavallı hayvan çırpınıp kendini yere vuruyor. Doğanın bir dengesi düzeni. Sorsan onlara göre dışarda bu güvercinler yaşayamaz. Allah onları yaratmış ki özgürce uçsunlar diye. Ama bu kuşbaz arkadaşlar maalesef bu şekilde düşünmüyorlar. Bu açıdan ben yaptıkları işe saygı duymuyorum açıkçası (K19).

Sevabıyla günahıyla bu sevdaya gönül vermiş olan kuşbazlar dün de olduğu gibi bugün de çeşitli problemlerle karşılaşmaktalar. Teknolojinin gelişmesi, toplumun sosyo-kültürel açıdan bu gelişmelerden nasibini alması kuşbazlık kültürünü de olumsuz etkilemiş durumda. Son dönemde köyden kente göçün artmasıyla beraber şehirlerde konut ihtiyacı artmış bununla beraber bu ihtiyaç yatay yerleşme yerine dikey yerleşme ile çözülmeye çalışılınca da devasa yükseklikte binalar sardı Erzurum'un dört bir yanını (K1-K10). Yüksek binalar güvercin yetiştiricilerinin adeta düşmanı haline geldi özellikle son dönemlerde (K1, K2, K4, K5, K6, K8, K9). Güvercinlerimizi uçurabileceğimiz geniş alanlar bulmak neredeyse imkânsız hal aldı (K1-K10). Yüksek iş merkezleri, apartmanlar arasında güvercin yetiştiriciliği neredeyse yapılamaz bir noktaya geldi. Güvercinleri uçurmak için havalandırıyorsun güvercin bir müddet sonra inmek için pistini arıyor lakin o kadar yüksek bina var ki güvercin havalandığı pisti bulamıyor ve yorulunca haliyle bir binanın çatısına konuyor. O güvercinin o binanın çatısından alıp tekrar kafesine getirmenin inanın ölüp ölüp dirilmekten bir farkı yok (K6, K7, K10). Yüksek binalar arasında güvercin yetiştirecek, o güvercinleri eğitecek alanlar bulmak imkânsız bir noktaya geldi (K2, K3, K8, K9). Bu sıkıntılarımızı federasyon olarak Erzurum Büyük Şehir Belediye Başkanımıza, Yakutiye İlçe Belediye Başkanımıza ve Palandöken İlçe Belediye Başkanımıza bizzat ilettik. Bizim isteğimiz apartmanlardan ve yüksek binalardan uzak noktalarda güvercin yetiştiricileri için barınak ve uçuş eğitim alanları oluşturulsun. Bizler sevdamızı buralarda yaşayalım. Kimseye bir zararımız yok, olmaz da. Bu hususta tüm yetkililerden anlayış ve yardım bekliyoruz (K6, K7).

Bizler gönlü, aklı güvercinlerinde, gözü gökyüzünde, kimseyle sıkıntısı olmayan insanlarız (K1-K10). Güvercinlerimiz sayesinde çok şükür sokaklardan kurtulduk. Onlar

olmasa belki bir sürü suça karışmıştım ve kim bilir belki şimdi cezaevindeydim (K8). Güvercin sevdası birçok gencimizi sokaklardan kurtarmış ve birçok suça karışmalarının önüne geçmiştir (K1, K2, K4, K6, K7). Tüm bunlara rağmen ne yazık ki toplumun bazı kesimlerince güvercin yetiştiricileri “İşsiz- güçsüz”, “İpsiz-sapsız”, “gereksiz” kişiler olarak görülmek bizleri tarıfsız bir şekilde üzmektedir (K2, K6, K7, K9). Artık bu şekilde anılmak istemiyoruz. Bizler, Erzurum geneli iki federasyonumuza kayıtlı toplam bin, kayıtlı olmayan da sayısı bini aşan güvercin sevdalısı insanlarız. İçimizde öğretmen, sağlıkçı, polis, avukat ve daha sayabileceğimiz birçok meslek grubundan insanın bulunduğu bir topluluğuz (K6, K7). Toplum nezdinde kabul görmek istiyoruz, ötekileştirilmeden, ön yargısız, amasız, lakinsiz (K1-K10).

2.6. GÜVERCİN TERİMLERİ

Terim kelimesi Türk Dil Kurumu Sözlüğünde; bir bilim, sanat, meslek dalıyla veya bir konu ile ilgili özel ve belirli bir kavramı karşılayan kelime, ıstılah, olarak tanımlanmaktadır (TDK, 2022). Özel bir uğraşı alanı olan güvercin yetiştiriciliğinde güvercin yetiştiricilerinin aralarında anlaşmalarını sağlayan ve bu uğraşa gönül verenlerin anladığı terimler vardır. Bu dile güvercin yetiştiriciliği terminolojisi de diyebiliriz. Bu bölümde güvercin yetiştiricilerinin yaptığımız saha çalışmaları esnasında sıkça kullandığı terimlerle ilgili bilgiler sunmaya çalışacağız.

- **Açık Gezme:** Havada uçan güvercinin uçuş mesafesinin fazla olması durumu.
- **Ağız Hastası:** Ağız içinde yara olan güvercin.
- **Ağıza Kusmak:** Güvercinin yavrusunu ağız yoluyla beslemesi.
- **Ahır Kuşu:** Uçuş noktasında fazla yeteneği olmayan, kafeste, barmakta süs amaçlı bakılan güvercin.
- **Akdarı:** Güvercinlere verilen bir çeşit yem.
- **Akık Göz:** Göz bebeği kısmının tam yuvarlak olmayıp dağınık bir şekilde olmasıdır.
- **Akkuyruk:** Güvercinin kuyruklarının tamamının veya bir bölümünün beyaz olması durumudur.
- **Ala:** Beyaz üzerine siyah ya da siyah üzerine beyaz renk lekelerinin bulunduğu güvercin.

- **Alay:** Birlikte uçurulan güvercin s  r  s  d  r.
- **Alçak U  ma:** Tek ya da toplu olarak uçan güvercinlerin çatı veya baca seviyesinde uçması durumudur. Uçuş uzun süreli olmaz.
- **Alt Takla:** Taban Takla da denilmektedir. Taklacı güvercinin oyun için geldiği pistin yere en alçak kaldığı noktadan, oyununu başlattığı ilk takla olarak bilinmektedir.
- **Ana Tüyü:** Yavru güvercinin uçuşa başlayacağı ana geçmeden önceki t  y yapısıdır.
- **Ana  :**   iftle  me seviyesine gelmiş güvercindir. Bu seviyeye gelmiş güvercinlerin erkeğine de dişisine de ana   denir.
- **Ayırma:** Ana   güvercinleri birbirinden ayırma durumudur. Çiftleşme dönemi di  ında eşleşmiş çiftleri birbirinden ayırma olayı.
- **Aynalı:** Kuyruk bölümünde beyaz t  y bulunan güvercinlere verilen ad.
- **Bacaya Alıştırma:** Güvercinler arasına yeni katılan bir güvercinin uçuş alanını tanınması için yapılan   alı  ma.
- **Ba  lama Taklası:** Taklacı güvercininin sefere girip zirve y  kseklı  e ulaştıktan sonra normal uçuşa geçmeden önce attığı son takladır.
- **Basmak:** Erkek güvercinlerin çiftleşmek i  in dişi güvercinin sırtına çıkması ve çiftleşme esnasında kanatlarını çırpması durumudur.
- **Ba   Ba  lama:** Sefere giren güvercinin son noktada attığı zirve taklasıdır.
- **Ba   Yapmak:** Oyun ku  unun sefere girmesi, seri taklalar atarak zirve yapması.
- **Benekli:** Güvercinin renk bakımında benek benek olmasıdır.
- **Bitlenme:** Güvercinin bitlenmesi veya çoğu zaman tüylerini düzeltmek ya da t  y dökümü zamanında tüylerin gagasıyla karıştırarak bitlenme davranı  ı sergilemesi durumudur.
- **Boş İnmek:** Taklacı güvercinin sefere girmeden ya da takla atamadan yerine inmesi.
- **Burunsuz:** Kısa gagalı güvercinlere verilen ad.

- **Cıbil:** Paça bölümünde tüy bulunmayan güvercinlere verilen ad.
- **Cılk Yumurta:** Döllenmemiş veya bozulmuş yumurta.
- **Cücük:** En fazla ikinci ayında olan güvercin yavrularına verilen ad.
- **Çakmaklı:** Güvercine kanatları üzerinde bulunan lekeler nedeniyle verilen ad.
- **Çatıya Gelme:** Güvercinin seferini veya taklasını pistine değil de herhangi bir çatıya yapması durumudur.
- **Çeşitgöz:** Güvercinin göz renklerinin birbirinden farklı olması durumudur.
- **Çökme:** Sefere giren güvercinin oyuna başladığı yer mesafesidir.
- **Dalı Gara:** Rengi beyaz olup sadece sırtında siyahlık bulunan güvercine verilen ad.
- **Damar:** Güvercinin soyunu ifade eder.
- **Damarlı:** Yuvasına sadık güvercine denilmektedir. Damarlı güvercinler asla yabancı pistlere inmezler. Çok uzak mesafelerden kendi yuvasına tekrar geri döner.
- **Damarsız:** Soyu, kalitesi iyi olmayan güvercinler için kullanılmaktadır. Damarsız güvercinler yabancı pistlere de inerler.
- **Damızlık:** Yavru almak içi ayrılmış damarı iyi ve cinsinin tüm özelliklerini eksiksiz taşıyan güvercinlere verilen ad.
- **Donlu:** Paçalarındaki tüy sayısı az olan güvercine verilen ad.
- **Dumanlı:** Güvercinlerin vücut tümlerinin tamamının koyu mavi ya da gri olma durumudur.
- **Düz Oyun:** Güvercinin sadece tek takla atarak uçuşması durumudur.
- **Eke:** Yavru vermiş yetişkin güvercine verilen ad. Güvercinin eke olabilmesi için en az 6 yaşında olması gerekir.
- **Elifli:** Güvercinin başının, kanatlarının, kuyruğunun, belinin ve paçalarının beyaz, diğer kısımlarının gök olması durumudur.
- **Fiğ:** Güvercin yemi olarak kullanılan baklagillerden bir bitkinin tohumuna verilen ad.

- **Filiz Patlatmak:** Yeni gelmekte olan kanat tüylerinin dip noktasında kanama oluşması durumu.
- **Fişekleme:** Güvercinin taklalar atarak yükselmesi.
- **Gezme:** Güvercinin sefer için oyuna girdikten sonra dinlenmek amacıyla belli bir yüksekliğe çıkıp orada uçuşması.
- **Golak:** Kanat dip bölgelerinde oluşan şişlik.
- **Gök:** Rengi gök mavisini andıran güvercine verilen ad.
- **Götlemek:** Uçuşa yeni başlayan güvercinin bir müddet sonra takla atma girişimi sonucu taklayı tam çevirememesi, yarım takla atma durumu.
- **Hu Çekmek:** Gün doğumu zamanı güvercinlerin çıkardıkları ses.
- **Istaka:** Fiziki olarak yapılı güvercin.
- **İndirme:** Havada uçuşta olan, çatıda veya herhangi bir yere konmuş olan güvercini diğer güvercinler aracılığıyla parıltı vererek piste getirmek.
- **Kaçak:** Barınağından, yuvasından kaçmış güvercin.
- **Kanat Açmak:** Güvercinin kanatlarını sert bir şekilde çırpması sonucu kanatların eklem bölgelerinde oluşan kanama.
- **Kanat Bantlamak:** Yavru veya yeni getirilen güvercinin piste alışana kadar uçuşmasını engelleme adına kanatlarının bantlanmasıdır.
- **Kanat Kapamak:** Taklalı güvercinin kanayan kanat bölümünün zamanla iyileşmesi.
- **Kanat Patlatma:** Güvercinin yoğun uçuş temposunda kanat altındaki bölgede oluşan kanama.
- **Kanat Vurma:** Güvercinin uçuş esnasında kanatlarını birbirine sertçe vurması.
- **Kırma:** Farklı türden güvercinlerin çiftleşmesi sonucu olan güvercin.
- **Kısır:** Yumurtlamayan veya yumurtlasa dahi yumurtasından yavru çıkmayan dişi güvercin.
- **Kızma:** Yavruluktan yeni çıkmış henüz çiftleşmemiş güvercin.
- **Kursak:** Güvercinlerin yedikleri yemlerin ilk toplandığı yer. Bir nevi mide.

- **Lekeli Göz:** Güz renginde leke şekli olan güvercine verilen ad.
- **Masa Kuşu:** Eski uçuş özelliklerini kaybetmiş fakat görsel açıdan süslü olan güvercinlere verilen ad.
- **Mezat:** Haftanın belirli günleri açık arttırma yoluyla güvercin alınıp satılması durumu.
- **Onluk:** Uçuştaki güvercinlere ele alınan bir güvercinin kanatlarını çırpmasını sağlayarak görüntü verilmesi durumu.
- **Oyuna Düşmek:** Güvercinin sefere çıkmak yerine rast gele taklalar atması durumu.
- **Oyunlu:** Takla atan güvercinlere denir.
- **Öncü:** Toplu olarak uçuş yapan güvercinlerin oyuna girmelerini sağlayan lider güvercin.
- **Paçalı:** Bacak kısmında tüyler olan güvercine verilen ad.
- **Pike:** Güvercinin pistine oynamak için kanatlarını kapalı bir şekilde süzülmesi.
- **Pin:** Güvercinlerin bakımının yapıldığı kümese.
- **Pullu:** Gövde ve kanatlarında kendi renginden daha koyu renkte benekler bulunan güvercin.
- **Sefer:** Oyun yapacak güvercinin pistine doğru alçaldıktan sonra belirli bir mesafeden sonra taklalar atarak yukarıya doğru çıkmasına denir.
- **Seyis:** Takla atan oyun güvercinlerinin eğitimi veren kişi.
- **Sökkün:** Peş peşe uçabilecek kadar güçlü olan güvercin.
- **Taban Takla:** Sefere giren güvercinin piste yaklaşıp yükselmeye başladığı an attığı ilk takla.
- **Taklaya Tutulmak:** Sefere giren güvercinin art arda çok fazla takla atması.
- **Tavan Takla:** Sefere giren güvercinin taklalar atarak zirveye çıkıp düz uçuşa geçmeden hemen önce attığı takla.
- **Telek:** Güvercinin kuyruk ve kanat bölgesinde bulunan uçmaya yarayan büyük tüyler.

- **Telek Düzmek:** Güvercinin tüy döneminde kanatlarındaki tüyleri döktükten sonra tekrardan çıkarması.
- **Tutuk:** Felç geçirmiş güvercinler için söylenir.
- **Tülek:** Tüylerini değiştiren güvercine verilen ad.
- **Tüy Dönemi:** Sağlıklı güvercinlerin sonbahara kadar tüylerinin değiştiği dönem.
- **Uçum Kümesi:** Günlük olarak uçurulan güvercinlerin bulunduğu kümes.
- **Üşüntü:** Güvercinleri kümes tabanıyla temasını kesme adına zemine serilen kalın talaş.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3.1. GÜVERCİN BAKIMI VE YETİŞTİRİCİLİĞİ

İyi bir güvercin yetiştirmek için evvela güvercinlerin barınağı ön plana çıkmaktadır. Güvercinler için barınak denildiğinde akla çeşitli şekillerde kafesler, yuvalar ve kümesler gelir. Bu barınaklar, güvercin yetiştiricisinin maddi olanakları elverdiğince çeşitli şekillerde ve boyutlarda olabilir. Bu noktada önemli olan, güvercin için uygun, hayatta kalma ortamının sağlanmasıdır. Güvercin barınakları için güvercin yetiştiricileri evin bir bölümünü, bahçesini veya dam, teras gibi herhangi alanını kullanabilmektedirler. İyi barınak iyi güvercin demektir. Barınak iyi olursa güvercin sağlıklı olur ve verim alınır (K1, K3, K6).

Güvercinler için barınak planlaması yapılırken ışık, sıcaklık, nem, havalandırma gibi hayati öneme sahip noktalar dikkate alınmaktadır.

3.1.1. Güvercinlerde Üreme

Güvercinlerde üreme bilindiği gibi yumurtlama yoluyla gerçekleşmektedir. Yumurtlama evresinden önce güvercinler çiftleşmek için eş seçimi yaparlar. Çoğunlukla erkek güvercinler diğer erkek güvercinler ile mücadeleye girer ve kazanan yuva kurmaya hak kazanır (K4, K6, K7, K10). Güvercinler genellikle sezonluk eş seçerler (K1-K10). Güvercinlerde çiftleşme erkek güvercinin öterek dişiye kur yapması ile başlar ve erkek öterek dişinin etrafında döner ona niyetini belli eder. Bu niyete dişi güvercin olumlu karşılık verirse bir müddet sonra çiftleşme gerçekleşir ve yumurta oluşum dönemi başlar. Güvercinlerin özellikle yumurtladıkları bir dönem bulunmamaktadır. Şartlar uygun olduğu zaman yılın 12 ayının herhangi bir ayında yumurtlama gerçekleşebilmektedir. Tabi Erzurum şartlarında güvercin yetiştiricileri tarafından genelde çiftleşme gerçekleştirecek güvercinler erkek ve dişi kafesi olmak üzere iki ayrı damızlık kafeste tutulur. Yavru alınmak istenen dönem yaklaşıncı güvercinler bir araya getirilir ve çiftleşmenin gerçekleşmesi için uygun ortam oluşturulur. Bunun nedeni ise yumurtadan çıkan bir yavrunun yaklaşık 65 günlük bir süreçte uçuşa hazır olacağı için çiftleşme ve yumurtlama döneminin genelde Aralık ayında olması hedeflenir ve yumurtadan çıkan yavrunun mart- nisan döneminde uçuşa başlayacağı zamana denk getirilmesi hedeflenir. Kış aylarında Erzurum'da iklim şartları el vermediği için güvercin uçurulamaz (K1, K2, K3, K7, K9). Yumurtlama dönemi yaklaşıncı güvercinler önceden hazırladıkları bir yuvaya veya uygun bir yere yumurtlarlar. Bu yumurtlamada yumurta sayısı genellikle iki adettir. Yumurtlamanın ardından yaklaşık 17-20 günlük bir

kuluçka süresi başlar ve bu süre bir eksik bir fazla şekilde tamamlanınca yavru yumurtadan çıkar. Yavrunun yumurtadan çıkmasıyla birlikte artık yeni bir dönem başlamış olur (K1, K2, K6, K7).

Kuluçka süresinin ardından yumurtadan çıkan yavruların genellikle ilk hafta gözleri kapalı olur. Bu yavruların vücutları sarı türlerle kaplıdır genellikle. Yaklaşık 3-4 hafta sonunda bu tüyler yerini yavrunun rengini de belli edecek gerçek tüylere bırakacaktır (K2, K4, K5, K10). Yavru yumurtadan çıktıktan sonra kendi kendine beslenme yeteneği henüz gelişmediği için bu süreçte anne – baba yavrunun ağzına kursak sütü dediğimiz yemi kusarak verir. Yavrunun anne-baba kursağıyla beslendiği bu dönemde ebeveyn güvercinlerin beslenmesine özellikle dikkat edilmektedir. Günde en az 2 ğn uygun yemlerle beslenerek yavrunun sağlıklı bir şekilde beslenmesine zen gösterilir. Özellikle bu dönemde anne-babanın yemlerine ve sularına vitamin takviyeleri yapılarak yavruların bağışıklık sistemlerinin gelişmesine katkı sağlanır (K1, K2, K4, K6, K9). Yavrular yaklaşık 2 hafta boyunca kursaktan beslenmeye devam eder. İki hafta sonunda yavruların yiyebileceği boyutta ve kalitede yemler yavruların önüne bırakılarak kendi başlarına beslenme kabiliyetleri geliştirilir (K7, K8, K10).

Yavru yumurtadan çıktıktan sonra herhangi bir sebeple ebeveynlerden birini veya her ikisini de kaybetme durumu bazen yaşanmaktadır. Bu tarz durumlarda güvercin yetiştiricisi olan kişi yavrunun yiyebileceği yemi uygun kıvama getirip kendi ağzıyla tıpkı bir güvercinin yavrusunu beslediği gibi yavrunun ağzına yemi aktarır. Son dönemlerde bu durum yavru güvercinlerin yetiştiricisi tarafından beslenmesine olanak sağlayacak beslenmepompası veya yavru güvercin biberonlarının yaygınlaşmasıyla nadiren görülen bir durum olmuştur (K3, K6, K7, K9, K10).

Beslenmesi düzgün yapılan yavru güvercin uçuşa hazır hale geldiği zaman eğitimi için her şeyden önce uygun bir mekn seçilmelidir. Özellikle etrafı kalabalık, binaların olduğu meknlar yerine olabildiğince sadece bir alan seçilmelidir. Böylelikle uçuşa yeni başlayan güvercinin performansı arttırılmış olur (K1-K10).

Yuvaran çıkarılıp uçuş eğitimlerine başlanan güvercinin ilk önce kanatları bantlanır. Bunun sebebi ilk kez çıktığı barınağından çevreyi tanıma eğitimlerinde alanını tanıyana denk uçmasının önüne geçmektir. Uçuş alanına çıkarılan yavru güvercinin yanına çevreyi tanıyan tecrübeli güvercinler eşlik etmesi için dâhil edilir ve bu süreçte bunların yavruya öncülük

etmeleri sağlanır. Bu süreç her gün tekrar edilir ve belli bir süre sonra yavru güvercinin alanı tanıdığına kanaat getirildiğinde yavrunun kanatlarındaki bantlar sökülür (K2, K4, K5, K8).

Yavru güvercin barınağından çıkıp ilk uçuşunu gerçekleştireceği süreye kadar uçuş alanında her gün yemlemesi yapılır. Bunun sebebi güvercinler yem yedikleri alanı unutmaz. Uçuşa hazır olduğuna inanıldığı zaman yavruya uçuş öncesi kesinlikle yem verilmez, aç olmasına dikkat edilir. Aç olan yavru ilk uçuş esnasında aç olduğu için karnını doyurmak adına yem yediği uçuş alanına dönmek ister bu sayede farklı yerlere gitmesi engellenmiş olur (K3, K4, K8, K9, K10). Yavru güvercinleri uçuş vakitleri sabah erken saatler ve akşam güneş batmadan önceki saatler olarak belirlenmesi uçuş performansı açısından çok önemlidir. Çünkü öğlen sıcaklığında güvercinin uçurulması uçuş süresinin kısalmasına neden olacak ve güvercini uçuş eğitimini olumsuz etkileyecektir. Yavruya uçuş eğitimi verilirken özellikle yağmursuz, rüzgârsız, açık, serin bir havanın olduğu vakitler seçilmesi kaliteli bir uçuş açısından hayati bir önem taşımaktadır (K1, K2, K7).

3.1.2. Güvercinlerin Beslenmesi

Güvercinler diğer kanatlı hayvanlara göre daha ufak yapıdadırlar bu nedenle doymaları daha kolay olur (K1, K10). Güvercinlerin tüketeceği yemler hazır alınabileceği gibi alanında kendini yetiştirmiş kişilerden de temin yoluna gidilebilir. Özellikle yarışmalara hazırlanan güvercinlerin beslenmesinde profesyonel yardıma ihtiyaç duyulabilmektedir (K6, K7). Güvercinlerde biyolojik yapıları gereği tıpkı insanlar gibi, proteine, vitamine, minarele, enerji verecek karbonhidrata ihtiyaç duyar. Bu nedenle beslenme esnasında bu ihtiyaçları doğru karşılanmadığı durumlarda güvercin aşırı kilo da alabilir, zayıf da düşebilir. Bu durumun önüne geçme adına güvercinlere verilecek besin maddelerinin karışımı ve ölçüsü iyi ayarlanmalıdır. Örneğin yem karışımı hazırlanırken eklenecek tahıl türü besin maddelerinin yem karışımına çok eklenmesi durumunda özellikle yetişkin güvercinlerde yağlanmaya bağlı kilo sorunları görülebilmektedir. Yem karışımında protein içeren besin maddelerinin karışıma az oranda dâhil edilmesi durumunda ise yemde protein gerekli olan değerden az olur ve özellikle yavru ve genç güvercinler böyle bir yem karışımıyla beslendiklerinde ideal bir büyüme gerçekleşmez (K6, K7, K11). Yem karışımı dışında güvercinleri ihtiyacı olan özellikle A, E, D3 ve B vitaminlerini de veterinerlerden, internetteki satış sitelerinden veya -genellikle başvurduğumuz yöntem- Erzurum'daki güvercin federasyonlarımızdan temin yoluyla içme sularına güvercin sayısına göre damlatarak sağlanmaktadır (K2, K3, K9).

3.1.3. Barınak

3.1.3.1. Kapasite

Güvercinlerin yetiştirileceği barınağın fiziki kapasitesi çok önemlidir. Örneğin 15 metre karelik bir barınağa 20-30 adet güvercin koyduğunuzda güvercinlerin hareket alanı kısıtlanır, rahat hareket edemez, beslenme düzeni bozulur ayrıca dışkılamayla beraber oluşacak gübre miktarı da barınağın alanına göre fazla olacağı için ortamdaki oksijeni etkiler ve güvercinlerin sağlığını tehdit eder (K3, K4, K9). Barınağın kapasite durumuna göre güvercin sayısı belirlenmelidir, güvercin sayısı artması durumunda ek bir barınak yapılmalı veya mevcut barınakta tadilata gidilerek kapasite mutlaka genişletilmelidir. Aksi takdirde o barınaktan iyi güvercinler yetiştiremezsiniz (K1-K10).

3.1.3.2. Işık

Güvercinlerin barınakları kurulurken barınağın cephesini, güneş ışığını en fazla alacak biçimde konumlandırmak çok önemlidir. Bu nedenle şayet ortam müsaitse, iklim şartları nedeniyle soğğun ciddi bir şekilde hissedildiği Erzurum şartlarında barınağın ön yüzünün güneye bakması önemlidir. Eğer barınak evin herhangi bir bölümü, dam, teras gibi bir yerde konumlanacaksa burada mümkün olduğunca güney veya güneydoğu bölümü tercih edilmelidir. Bu şekilde sabahın ilk ışıklarıyla beraber güvercinler üzerine güneş düşer ve gecedен soğuyan barınak ısınmaya başlar (K3, K6, K8, K9). Özellikle yavru alınma döneminde yavru güvercinlerin sağlıklı ve hızlı bir şekilde büyümeleri için güneş ışığı çok önemli olduğundan barınağın konumlandırılmasında bu detaya dikkat edilmelidir (K1, K2, K4, K10).

3.1.3.3. Sıcaklık

Güvercinlerin barınaklarındaki ortam sıcaklığı ideal bir güvercinin yetiştirilmesi noktasında hayati bir öneme sahiptir (K1-K10). Barınağın sıcaklık dengesi net bir rakam olmamakla beraber bir insanın sağlıklı bir şekilde yaşayabileceği sıcaklık ortalaması olmalıdır (K5, K9, K10). Çok soğuk havalarda, güvercinlerin üşmemesi için, çok sıcak havalarda ise güvercinlerin bunalması için tedbirler alınmalıdır. Soğuk havalarda barınak içi elektrikli ısıtıcı sistemleri kullanmanın yanında, basit tedbir olarak da gereksiz yere kapı ve pencere açmamak ve barınağın kapı, pencere izolasyonunu yapmak mühimdir (K2, K4, K8). Her ne kadar Erzurum şartlarında aşırı sıcakla karşılaşılmasa dahi değişen iklim koşulları ve barınağın çatı katı olması gibi durumlarda barınağın aşırı ısınmasını önlemek

adına barınak kapı ve pencereleri periyodik aralıklarla açık bırakılmalıdır. Bu durum barınağın serinlemesine yardımcı olacak ve güvercinler için ideal ortamı oluşturacaktır. (tabii bırakılan açıklıktan kedilerin giremeyecek olması da mühim ha) (K3, K6, K7, K10).

3.1.3.4. Nem

Barınakların nem düzeyi dikkat edilmesi gereken önemli hususlardan biridir. Eğer barınağın nem oranı yüksek olursa, orada mikrop üremeye başlar ve güvercinler bir bir hasta olmaya başlar. Bu nedenle barınaklar yapılırken veya konumlandırılırken bu durum özellikle dikkate alınmalı ve belirli aralıklarla nem oranı kontrol edilmelidir. Başarılı bir güvercin yetiştiricisi olmak istiyorsan bu konular gözden kaçırılmamalıdır (K2, K3, K5, K6, K7, K9).

3.1.3.5. Havalandırma

İdeal bir güvercin barınağında doğru bir havalandırma düzeni yok ise ya da yetersiz ise barınak içinde güvercinlerin hareket etmesi, uçuşu nedeniyle oluşacak toz güvercinlerde solunum hastalıkları ortaya çıkarır (K3, K8, K10). Bu denge çok iyi ayarlanmalıdır, eğer havalandırma klasik yöntemlerle barınağın camı sürekli açık bırakılarak yapılırsa bu durumda da hava sıcaklık durumuna göre özellikle Erzurum gibi soğuk iklime sahip şehirlerde güvercinlerde üşüme nedeniyle hastalıklar baş gösterir ve bir müddet sonra güvercin kayıpları meydana gelir (K1, K5, K7). Barınaklarda son dönemde gelişen teknolojiyle beraber güvercin yetiştiricilerin ekonomik durumlarına göre barınağın uygun noktasına yerleştirecek küçük havalandırma fanları içerideki tozun dışarı çıkmasını sağlarken, dışardan da barınağa oksijen girişi sağlar. Böylelikle güvercinlerin sağlıklı bir şekilde yetiştirilmesine önemli bir katkı sağlanmış olur (K6, K7, K8, K10).

3.1.3.6. Barınağın Hijyen Durumu

Barınağın temizliği güvercinlerin sağlığı açısından düzenli olarak ve sık sık yapılmalıdır (K1-K10). Normal şartlarda günlük yapılması gereken barınak temizliği birkaç günü geçtiği zaman barınak tabanında biriken güvercin gübresi güvercinlerin beslenmeleri esnasında yemliklerinden tabana yayılan yemlere karışır. Tabanda oluşan bu kalıntı gün içerisinde temizlenmeyip birkaç gün sonrasına ertelendiğinde barınak içinde mikrop üremeye başlar ve bu durum güvercinlerin sağlığını tehdit eder bir hal alır (K11). Bu alanda kendini yetiştirmiş, çeşitli araştırmalar yapıp tecrübeler edinmiş olan güvercin yetiştiricileri güvercinlerinin sağlığını korumak için günlük olarak barınak temizliklerini yapmakla

birlikte güvercinlerin barınak zemininde oluşan kalıntılarla her koşulda temasını kesme adına da barınak zeminine yerden 5-10 cm yüksek olacak şekilde zemin ızgarası yerleştirmektedir (K4, K5, K9, K10).

3.2 GÜVERCİN HASTALIKLARI VE TEDAVİ YÖNTEMLERİ

Güvercin yetiştiricilerin kâbusu olan güvercin hastalıkları zamanında fark edilip müdahale edilmediği zaman telafisi mümkün olmayan sonuçlar doğurmakta ve yıllarca verilen emekleri bir anda yok edebilmektedir (K1-K10). Bilinçli bir güvercin yetiştiricisi güvercinlerini iyi tanımalı ve onların günlük hal ve hareketlerindeki değişiklikleri iyi gözlemlemelidir (K1, K2, K4, K6, K7, K9, K10). Tıpkı insanlarda olduğu gibi erken tanı hayat kurtarır ilkesi güvercinler için de geçerlidir. Erken aşamada fark edilen hastalıklar doğru tedavi yöntemleriyle ortadan kaldırılabılır (K6, K7, K8, K11). Güvercinlerde en sık görülen hastalıkların belli başlıları şunlardır:

3.2.1. Akut Nezle (Coryza)

Güvercinlerde görülen bu hastalığın temel sebebi Hemophilus Influenzae isimli bakterilerdir. Bu hastalık her ne kadar çok hızlı bir şekilde ilerlese de güvercin için ölümcül bir tehlike taşımamaktadır. Bu hastalık genelde göç mevsiminde yabani kuşlarla temas sonucunda bulaşır. Buradan da tüm kümese yayılabilir. Akciğer hastalığı olduğu için güvercinler solunum esnasında zorluk yaşar ve hırıltılı nefes alıp verir. Hastalığın tedavisinde antibiyotik ve vitamin takviyesi önemli bir yer tutar (K11).

Bu hastalığa yakalanan güvercinlerin soluk alıp verirken “fiğfiğ” şeklinde bir ses çıkardığı için güvercin yetiştiricileri kendi aralarında buna “fiğfiğ” hastalığı demektedir (K1-K10). Bu süreçte barınağın temizliğine özellikle ayrı bir önem verilir. Tedavi için bazen sularına aspirin veya hastanelerde insanlar için kullanılan takviye serumlar katılabilir (K1, K2, K6, K7, K9).

3.2.2. Salmonella

Salmonella, güvercin yetiştiricilerin baş belası denilebilecek bir hastalık türüdür (K1-K10). Bulaşma hızının ve ölüm oranının en yüksek olduğu hastalık olarak nitelendirilebilir. Hastalık genelde beslenme düzenindeki yanlışlıklar nedeniyle baş göstermektedir. En önemli belirtisi bağırsağa yerleşen bakterinin neden olduğu yeşil dışkıdır. Barınakta dışkılama yapıldığında ortaya çıkan binlerce bakteri solunum yoluyla diğer güvercinlere bulaşır ve bu bakterinin 2000’den fazla türü olduğu için artık güvercinlerde farklı farklı

belirtilerde baş göstermeye başlar. Hastalık belirli evrelerde ilerler. Hastalığın ilk evresinde dışkı yeşil renkli ishal şeklindedir ve tam sindirilememiş yem parçaları dışkı içinde görülür. Hastalığın ikinci evresinde ise güvercin ayakları üzerinde duramaz yürüme esnasında ayağını üstüne tam basamaz. Üçüncü evrede ise bakteri sinir sistemine saldırır ve bunun sonucunda güvercinler kafalarını aşağı yukarı hareket ettirdikleri görülür. Hastalığın kesin bir tedavisi bulunmamakla birlikte erken aşamada teşhis edilebildiği durumlar tedavi etmeye enjoflox, enrocure, baytril isimli ilaçlar kullanılabilir (K11).

Salmonellanın en önemli belirtisi ishal şeklinde yeşil renkli dışkıdır (K1-K10). Salmonellaya yakalanmış güvercin bir müddet sonra topallayarak yürümeye başlar (K2, K4, K6, K7, K10). Tedavi aşamasında hastalık belirtisi gösteren güvercin derhal diğer güvercinlerden ayrılarak farklı bir alana alınmalıdır (K6, K7, K10). Tedavi amaçlı güvercinlerin beslenmesine özellikle dikkat edilmeli, bayat yemden uzak durulmalı ve çeşitli hububat takviyeli yemler bu süreçte güvercine verilmelidir. Bağışıklık sistemini desteklemesi için, güvercinlere limonlu su, sarımsaklı turşu suyu, aspirinli su ve temin edilecek çeşitli vitamin takviyeleri ile hastalıkla mücadele edilebilir (K1, K2, K6, K7, K10).

3.2.3 Göz Nezlesi (Ornithosis)

Güvercinlerde en sık görülen hastalık olarak nitelendirilebilir. Adından da anlaşılacağı üzere belirtiler gözlerde olduğundan göz nezlesi diye de adlandırılır. Özellikle yavru güvercinlerde gözlerde sulanma olarak görülür. Diğer belirtileri ise özellikle iştahsızlık gelişme geriliği ne deniyle kilo kaybı. Performansta ciddi düşüş. Tedaviye zamanında başlanmazsa ilerleyen süreçte ise tek gözde veya daha da ilerisinde iki gözde körlük meydana gelebilmektedir. Bu hastalığın tedavisi için ise Chlortetracycline ve Doxycyline etken maddeli antibiyotikle başta olmak üzere takviye olarak vitaminde verilmesi iyileşme sürecini hızlandıracaktır (K11).

Göz nezlesi geçiren güvercinin iyileşmesi için limon ve sarımsak ağırlıklı yapılmış turşu suyu içirilir. İnsanların kullandığı göz damlaları göze damlatılabilir, gözün içine tükürülebilir, göze limon ya da sirkede damlatılabilir. Bu tarz alternatif tedavi yöntemleri de kullanılabilir (K2, K5, K6, K7, K9, K10).

3.2.4. Kolera (Pasteurelosis)

Bu hastalığın sebebi Pasteurella adlı bakteridir. Bu bakterinin bulaştığı güvercinlerde genellikle tüylerinde kabarttığı ve bir müddet sonra güvercinin göz kapaklarını kapattığı

görülür. Ayrıca dışkısında kana rastlanır. Bu bakteri akciğere de hasar verdiği için güvercinler nefes alıp vermekte güçlük yaşar. 42-43 dereceyi bulan yüksek ateş nedeniyle titreme ve iştahsızlık da bir diğer belirti olarak baş göstermektedir. Bakteri vücuda girdikten yaklaşık 1-3 gün içerisinde etkisini gösterir. Zamanında müdahaleyle tanı konulup tedavi başlanmazsa 3-10 gün süre arasında barınakta ani ölümler başlar. Bu hastalık diğer birçok güvercin hastalıkları gibi hasta olan güvercinin dışkısıyla barınağa yayılmaya başlar. Ayrıca bu hastalık sürecinde güvercinin burnundaki akıntının diğer güvercinlere temas etmesi de bulaşıcılığı artırır. Bu hastalık hayvanlardan insanlara da bulaşabilme özelliği olduğu için dikkat edilmesi gereken bir hastalıktır. Hastalığın tedavisinde antibiyotik seçimi önemlidir. Ayrıca A vitamini takviyesi yapılır. Hastalık her ne kadar tedavi edilebilir olsa da tekrar yenileme ihtimali çok yüksektir. Bu nedenle güvercinlerin korunması için barınakta çok iyi dezenfeksiyon gereklidir (K11).

Genelde kolera hastalığına yakalan güvercinlerde yüksek ateşle beraber dışkılarında kan görülür (K1, K4, K5, K6, K7). Nefes alıp vermede zorlanmalar görülür ve güvercin güçlükle hırıltılı bir şekilde nefes alıp verir (K1, K2, K3, K4, K9). Süreçte güvercinlerin ateşlerinin düşürülmesi ve kan dolaşımının düzene girmesi için ense tarafında tüyler yolunur ve jilet yardımıyla dikkatli bir şekilde tüylerin yolunduğu bölgede küçük bir kesik oluşturulur. Bu sayede bu bölgede kısa süreli kanama olur, bunun sonucunda güvercinde gözle görülür bir rahatlama sağlanır (K4, K5, K9, K10).

3.2.5. Streptococcus

Bu hastalık güvercinlere Streptococcus isimli bakterinin bulaşması yoluyla ortaya çıkmaktadır. Bu hastalık değişik hayvan türlerinde de görülebilmektedir. Ayrıca dikkat edilmediği takdirde güvercinden insana da bulaşabilen bir türdür. Genel itibariyle salmonellaya benzemektedir. Bakteri kan dolaşımı yoluyla ortalama 24 saat içinde tüm vücuda yayılmış olur. Eklem bölgelerinde iltihaplanma görülür. Özellikle kanat bölgelerinde ve ayaklarında bu durum bariz bir şekilde gözlenmektedir. Bu süreçte güvercin iltihaplanma nedeniyle topallayarak yürür ve kanatları yanlara düşmüş olur. Güvercin tüylerini kabartır ve nefes nefese kalmış gibi solunum gerçekleştirir. Bakteri genelde solunum yoluyla, bozuk yemlerin, kirlenmiş suların tüketilmesiyle, dışkılama yoluyla ve açıkta kalan yaralara bakterinin nüfuz etmesiyle bulaşmaktadır. Hastalığın tedavisinde antibiyotikler tercih edilir. Özellikle etken maddesi Tetracycline ve Furazolidon olan antibiyotikler hastalığa karşı en etkili olanlarıdır (K11).

Güvercinlerde görülen fiziki belirtilere bakılacak olursa ayak ve eklem bölgelerinde bariz şişlikler ilk aşamada dikkat çekmektedir (K3, K6, K7). Bu hastalığa yakalanan güvercinler kanatlarını kaldıramaz ve hareket ettiremezler (K4, K6, K7, K9, K10). Tedavi amaçlı antibiyotik tedavisi dışında güvercinlerin şişlik olan bölgelerine günde birkaç kez masaj yapılarak şişlik dağıtılmaya çalışılır. Bu sayede güvercinin yürümesinde rahatlama meydana gelir ve iyileşme sürecine katkı sağlanır (K2, K3, K4, K6, K7).

3.2.6. Kronik Nezle (Mycoplasmosis)

Akut nezlenin bir diğer versiyonu olarak bilinmektedir. Hastalığa sebep olan Mycoplasma denilen bir bakteridir. Bakteriyi taşıyan güvercinin bulunduğu barınak ortamındaki havalandırma koşullarının uygun olmaması hastalığın tüm güvercinlere bulaşmasına neden olabilmektedir. Hastalığın belirtilerine bakıldığında akciğer hastalığı olduğu için solunum esnasında hırıltı nefes alışveriş, nefes almada güçlük ön plana çıkmaktadır. Bu hastalığın tedavisinde ise antibiyotik ve vitamin takviyesi önem arz etmektedir (K11).

Bu hastalığa yakalanan güvercin çok zor nefes alıp verir (K1, K2, K3, K5, K6, K7). Bazen gözlerde ve burunda akıntı görülür (K4, K6, K10). Bu belirtileri gösteren bir güvercin olduğu zaman güvercinlerin suyuna bağışıklık sistemlerinin güçlenmesi ve hastalığı yenmeleri için sirke, havanda ezilmiş sarımsak, aspirin katılır (K3, K4, K6, K7, K8, K10).

3.2.7. E-Coli

Güvercinlerde sıkça rastlanan E-coli hastalığı bakteri kökenli bir hastalık olup antibiyotikle tedavisi mümkün olmaktadır. Gerekli tedbirler alınmadığı zaman güvercinlerde oldukça ağır seyreden bu hastalık eğer önlem alınmaz ise barınakta ciddi ölümlere sebep olabilmektedir. Bu hastalığa neden olan bakteri Escherichia coli'dir. Bu bakteri normalde de güvercinin bağırsak florasında bulunan bir bakteridir. Fakat bakteri sayı olarak artığında hastalığa neden olur. Güvercinlerde etkili olan e-coli hastalığına neden olan Escherichia coli isimli bakterinin birçok farklı türü vardır. Bundan ötürü bakterinin türü ancak laboratuvar ortamında yapılacak tahlillerle belirlenebilir. Hastalık yapan coli türleri öncelikle bağırsağa yerleşerek burada çoğalırlar, bu etapta güvercinin sağlığı yavaş yavaş bozulmaktadır. Akabinde bağırsak duvarını delerek diğer organlara bulaşır. Belirtileri genellikle salmonella ile karıştırılabilir. Dışkıları sarı veya yeşil ishal şeklinde görülür. Tüylerde kabarma, iştahsızlık nedeniyle gözle görülür kilo kaybı ve ciddi derecede solunum sıkıntısı başlıca

belirtileridir. Hastalığın tedavisinde vitaminlerin yanısıra FMT Allround Mix, Coli Stop, Salmo-Stop Salmonella Mix Extra gibi antibiyotikler etkili olmaktadır.

Bu hastalık tüm güvercin yetiştiricilerinin sıklıkla karşılaştığı bir türdür (K1-K10). E coli hastalığı genelde tedaviye cevap veren bir hastalık olduğu için güvercinler ölüm oranı genelde düşüktür (K1, K2, K5, K6, K7, K11). E-coli'ye yakalanmış güvercinin dışkısı sarı ve yeşil renkli olması güvercinde e-coli hastalığı olduğu bilgisi hemen hemen tüm kuşbazlarca bilinir fakat dışkının yeşil olması bazen Salmonella ile karıştırılmasına neden olabilmektedir (K3, K4, K8, K9, K10). Bu hastalığın belirtilerini gösteren güvercinlere eczanelerden veya sağlıkçı arkadaşlar yoluyla temin ettiğimiz insani takviye serumu sularına katarız. Haricen bir hafta boyunca sürekli sularına aspirin katılması hastalığın çabuk atlatılmasında faydalı olabilmektedir (K2, K6, K7, K9, K10).

3.2.8. Haemophillus

Güvercinlerde görülen bu hastalığa Haemophillus isimli bakterinin neden olduğu bilinmektedir. Bu hastalığın bulaştığı güvercinlerde belirti olarak nefes alıp vermede zorluk, gözlerde akıntı, şişmeyle beraber köz kapaklarında düşme görülmektedir. Hastalığın belirtilerini gösteren güvercinin kaldığı ortam izole edilerek diğer güvercinlerle olan teması kesilmelidir. Hastalığın tedavisinde Tetracycline türü antibiyotikler etkili olmaktadır (K11).

3.2.9. Verem (Tuberculosis)

Güvercinlerde görülen verem hastalığının sebebi Mycobakterium avium isimli bir bakteri olarak bilinmektedir. Bulaşıcı bir hastalıktır. Belirti olarak güvercinlerde gözle görülür ciddi bir zayıflama ile beraber, gözlerde solgunluk, ishal, baş tüylerinde dökülmeler nedeniyle oluşan kelleşme, elle fiziki yapılan kontrollerde bölgesel olarak lenf bezlerinde şişme ve yine bölgesel yaralar ön plana çıkmaktadır. Yapılacak kan testi ile hastalığın kesin teşhisi sağlanır. Hastalığın şu an için bilinen bir tedavisi bulunmamaktadır. Hastalığı taşıdığı belirlenen güvercinin barınağı derhal ayrılarak diğer güvercinlerle teması kesilmelidir. Hasta olan güvercini ölümü gerçekleştikten sonra kireçlenmek suretiyle barınaktan çok uzak bir noktaya gömülmesi oluşabilecek bir salgının önüne geçmede önemlidir (K11).

Verem olan güvercinlerde görülen en önemli belirti nefes güçlüğüdür (K1, K3, K4, K5). Verem olan güvercinlerin kafa bölgelerinde tüy dökülmeleri meydana gelir (K6, K7, K8). Hastalığın tedavi sürecinde, sarımsaklı turşu suyu, limon suyu ve aspirin içirilir (K2, K4, K6, K7, K10).

3.2.10. Sallabaş (Paramyxovirosis)

Bu hastalık güvercinlerde görülen en ağır ve bulaşıcı olan hastalıkların başında gelmektedir (K1-K10). Paramyxovirus 1 enfeksiyonunun sebep olduğu bu hastalık güvercin yetiştiricileri arasında “kafa dönmesi” (K2, K4, K6, K9, K10), “titrek felci” (K7), “titrek baş” (K1, K3) ya da “sallabaş” (K1- K10) olarak adlandırılmaktadır. Bu hastalıkta kafada titreme, kafayı dik tutamama, boyunda kısmi ya da tam paralizi ve bükülme (tortikollis) görülür. Tedavisi olmayan bu hastalıkta genelde ölümler yaşanır. Güvercinlerden buhastalığı atlatabilenlerde sinir sistemi hasarı kalır ve yaşamları boyunca bu hastalığın taşıyıcısı olurlar. Bu hastalık taşıyıcı sinek veya fare ile temas, kümes içinde toz haline gelmiş hastalıklı dışkı ile temas gibi nedenlerle bulaşabilmektedir. Tedavisi olmayan bu hastalıkta önleyici aşı uygulaması yapılmaktadır (K11).

Bu hastalığı geçiren güvercinlerde kafa ters döner veya yana doğru düşer (K1- K10). Bu hastalık evveliyatında veba geçirmiş olan güvercinlerde ortaya çıktığı gibi kümesinde aşırı ısıcağa maruz kalmış güvercinlerde de görüldüğü bilinmektedir (K2, K3, K5, K9). Gerçek bir tedavisi bulunmayan bu hastalığın etkisini azaltma veya alternatif bir tedavi uygulama adına kan dolaşımını hızlanması için kafa, boyun, kanat ve kuyruk tüylerinin yolunmasında fayda vardır (K1, K2, K4, K10). Bazen güvercinin zifiri karanlık bir yerde bir müddet dinlendirilmesi veya şok etkisi yaratması için soğuk suya batırılıp çıkarılması faydalı olabilmektedir (K6, K7, K8, K10). Vücutta dolaşan pis kanın uzaklaştırılması adına güvercinin kuyruğundan çekilecek bir tüy yardımıyla burun içine batırılarak burundan kan akıtılması veya güvercinin boyun bölgesinden jilet yardımı ile oluşturulacak küçük kesiklerle kan dolaşımının hızlandırılması güvercinde rahatlama sağlayacaktır (K2, K3, K4, K9).

3.2.11. Ters Kursak (Candidiasis)

Bu hastalığa neden olan mikrop *Candida albicans* adı verilen bir mantar mikrobudur. Hastalık genellikle yavru güvercinlerde görülür. Kursağın hemen kısmında yer alan bezede şişlik oluşması, kursaktaki yemin ara ara kusulması, ağızdan kan gelmesi gibi belirtilerin yanında ağız iç bölgesinde ve damakta beyaz mantar katmanları hastalığın teşhisinin konulmasında önemli bulgular olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu mikrop daha çok bozuk yemler üzerinde ürer. Güvercinlere küflü, bayat veya bozuk yem verilmesi hastalık riskini oldukça artırmaktadır. Bu hastalığın tedavisi için Mikostatin isimli ilaç ile birlikte

güvercinlerin savunma mekanizmalarını güçlendirici vitaminlerin sularına damlatılması faydalı olacaktır (K11).

Ters kursak hastalığında mantarın olduğu ağız içi katmanına kulak çöpüne sürülen, zeytinyağı (K1, K2, K5, K6, K7), sirkeli sarımsaklı su (K4, K5, K6, K7, K9) iyi geldiği bilinmektedir.

3.2.12. Çiçek (Pox- Frengi)

Bu hastalığa Hastalığa Poxviridae familyasından Avipox virüsleri neden olur. Güvercin ölümlerine sebep olan son derece bulaşıcı ve tehlikeli viral bir hastalıktır. Halk arasında frengi (K1-K10) olarak da bilinmektedir. Bu virüsün bulaştığı güvercinler toplu olarak çok çabuk ölür. Hastalık ortalama 7-15 gün gibi bir süre zarfında diğer güvercinlere bulaşır. Hastalık diğer güvercinlere, bu virüsü taşıyan güvercinlerin diğer güvercinlerle ortak alan kullanımı yoluyla bulaşabilmektedir. Bu hastalık hemen hemen her barınakta ortaya çıkabilecek yaygın bir hastalıktır. Barınak nemli ve sıcak ise virüs çok hızlı yayılır. Hastalığın önlenmesi açısından önce barındaki tüm güvercinler aşılanmalı ve barınak içi gerekli hijyen ve havalandırma koşulları sağlanmalıdır. Eğer gerekli teşhis ve tedavi yapıp önlemler alınmazsa güvercinlerin hastalığın ileri safhalarında ağızlarını sürekli açıp kapatarak ve çırpınarak can verdikleri gözlenmektedir (K11).

Çiçek hastalığının güvercinlerin ağız, göz veya tüylerin dökülmüş bölgelerinde siğil benzeri oluşumlar görülebilmektedir (K1, K3, K4, K5, K9). Bu hastalığın tedavisine yardımcı olma adına göztaşı ve vazelin karışımı bu siğil oluşum bölgelerine sürmek faydalı olacaktır (K2, K4, K6, K7, K9, K10). İçme sularına göztaşı eklemek yine faydalı bir tedavi yöntemidir. Göztaşı, ozon veya sirke eklenen suyla yaptırılacak banyo yine güvercini bu süreçte rahatlatacaktır (K2, K3, K4, K9, K10). Bir başka alternatif tedavi olabilecek uygulamasa ise kürdan ucuna sarılmış pamuk yardımıyla ayakkabı boyası veya mürekkep çiçek oluşumunun olduğu noktalara sürülür. Çiçekli bölgelerde iyileşme belirtileri görüldükten sonra bölge dağlanır (K2, K4, K6, K7, K9).

3.2.13. Güvercin Sıtması (Plasmodiosis)

Bu hastalık, malaria ya da sıtma adı ile bilinen ve güvercinlerde görülen türüdür. “Güvercin Sıtması” olarak adlandırılan bu hastalığa neden olan mikrop, plasmodiasis (plasmodium) isimli bir protozundur. Özellikle sivrisinekler bu hastalığın taşıyıcısıdır (K11). Sivrisineklerle beraber yabani güvercinlerde hastalığın yayılması neden olmaktadır

(K1, K2, K4, K6, K7, K9, K10). Hastalığın belirtileri nöbetler halinde yüksek ateşe bağlı olarak güvercin aniden durgunlaşır, tüylerini kabartıp bir kenara çöker. Nöbet durumu geçse dahi genel itibarıyla halsizlik, performans kaybı ve uçmaya isteksizlik ön plana çıkmaktadır. Kesin teşhis kan tahlili ile yapılmaktadır. Hastalık tedavi edilebilen bir hastalıktır. Tedavide Quinie, Primaquine, Quinacrine HCL etken maddeli ilaçlar kullanılmaktadır (K11).

3.2.14. Mantar (Aspergilosis)

Bu hastalığa Aspergilosis isimli bir virüs sebep olduğu bilinmektedir. Bilhassa genç güvercinlerde görülen bulaşıcı bir hastalıktır. Hastalığın belirtileri yine solunum sıkıntıları başta olmak üzere ishal, kilo kaybı olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu hastalığın tedavisi için Mikostatin isimli ilaç ile birlikte güvercinlerin savunma mekanizmalarını güçlendirici vitaminlerin sularına damlatılması faydalı olacaktır (K11).

Mantarın bulaştığı yerde deri ölür. Bu ölü deri mutlaka temizlenmelidir (K1, K2, K5, K9, K10). Bu işlem için bir kulak çubuğuyla oksijenli su kullanılmalıdır. Kulak çubuğuna damlatılan oksijenli su ile iyice temizlenmelidir. Ölü deri temizlendiğinde alt kısımdaki canlı deri ortaya çıkacaktır. Bu mantarın tamamen bittiği anlamına asla gelmez. Mantar tedavisi son derece sabır ister ve uzun sürer (K1, K3, K4, K6, K7). Eczanelerden derahatlıkla tedarik edilebilecek mantar kremleri ile mantarlı bölge 4-5 gün boyunca temizlenip kremlenir (K6, K7, K9, K10). Tedavinin ardında 15 ile 20 gün içerisinde hastalık etkisini kaybettiğinde hastalık nedeniyle dökülen tüylerin yeniden çıktığı görülmektedir (K1, K2, K6, K7, K10).

3.2.15. Genç kuş hastalığı (Adenovirüs)

Bu hastalığa Adenovirüs enfeksiyonunun sebep olduğu bilinmektedir. Enfeksiyon vücuda girer girmez güvercinlerin lenflerine yerleşir. Özellikle yavru güvercinlerde ve genç güvercinlerde görülmektedir. Adenovirus enfeksiyonuna, ateşlenme görülmesi sebebiyle “sıtma” adı da verilmektedir. Hastalık öncesi aşı uygulanır. Hastalık bulaşırsa tedavisinde Adenosan türü ilaç kullanılır (K11).

Bu hastalığın güvercinin tüy dökümüne gireceği ya da tüy dökümünden çıkamadığı zamanlarda görüldüğüne inanılmaktadır (K1-K10). Yavru güvercin tüyünü atamazsa, strese girer ve tüm vücutta şişkinlik oluşur. Yavrunun iyi beslenemediği, üşüdüğü zamanlarda da görülebilmektedir (K6, K7, K9, K10). Bu hastalığı geçiren güvercinlerde yüksek ateş, halsizlik, performans kaybı, ishal, yem yememeye bağlı oluşan zayıflık, su tüketiminde artış

görülmektedir (K1, K2, K4, K9, K10). Tedavi için kursak içeriği boşaltılır ve vitamin içirilir. Tüy değişim döneminde tüylerini atabilmesi için bel üstü tüyleri yolunur fakat kesin bir tedavisini de bulunmadığı bilinmektedir (K4, K6, K7, K10).

3.2.16. Circovirus

Güvercin yetiştiricilerin artan şikâyetleri ile yapılan tahliller sonucunda elde edilen verilen bu hastalık hakkında fazla bilgi vermemektedir. Son yıllarda ortaya çıkan bu hastalığa neden olan Circovirus adı ile bilinen bir virüs türüdür. Bu hastalık çoğunlukla gençkuşları ve yavruları etkilemektedir. Hastalık ilk olarak solunum sıkıntıları ile başlamaktadır. Gözle görülür ağırlık kaybı ve ishal durumu gözlemlenmektedir. Hastalığın ileri safhalarında güvercinin tüylerinde kabarmalar görülür. Hastalık genelde temas yoluyla bulaşmaktadır. Hastalığı tespit edilen güvercin diğer güvercinlerden ayrılmalıdır. Barınağın hijyen koşullarına dikkat edilmesi hastalığın bulaşıcılığını engelleyecektir. Hastalığın bilinen bir tedavisi bulunmamaktadır. Her ne kadar bilinen tedavi edici bir ilaç olamasa da güvercinlerin savunma mekanizmalarını güçlendirici vitamin ve mineral takviyeleri hastalığa karşı etkili olmaktadır (K11).

3.2.17. Haemoproteus

Hastalığın ana nedeni Haemoproteus isimli bakteridir. Bu hastalık özellikle yaz aylarında at sinekleri tarafından yayılan bir bakteri olduğu bilinmektedir. Bu bakterinin bulaştığı güvercinde kilo kaybı, yüksek ateşle birlikte sarı renkte dışkılama görülür. Belirtiler sıtma hastalığıyla benzerlik göstermektedir. Kesin teşhis alınacak kan numunesiyle konulur. Bu hastalık tedavi edilirken etken maddesi Quinine olan antibiyotiklerin kullanılması önemlidir (K11).

3.2.18. Sindirim Rahatsızlıkları

Güvercinlerin taşlık kısmında oluşacak şişkinlik ve diğer hastalıkları önlemek güvercinin sağlıklı beslenmesine yardımcı olmak için alternatif tedavi dediğimiz killi toprak ve yeşillik yedirilir (K2, K3, K6, K7). Bunun dışında rahat bir sindirim gerçekleştirmeleri için yumurta kabuğu, çay posası, tuz ve şeker karışımı da günlük yemlerine dahil edilir (K1, K2, K4, K8, K10).

3.2.19. Trichomoniasis

Son yıllarda özellikle yavru güvercinlerde görülen ve oldukça yaygın bir hastalıktır. Güvercinlerde görülen Trichomoniasis'e (K11) güvercin yetiştiricileri arasında

“peynirleşme” (K6, K7, K9), “sarı yara” (K2, K3, K6, K7, K8, K10), “pamuk” (K1, K2, K4), “iç çiçek” (K4, K5, K6, K7, K8) ya da “ağız yolu iltihabı” (K1, K9) gibi isimler verilmektedir. Peynirleşme odaklarının ağız içinde oluşmasına “ağız içi peynirledi” (K2, K4, K6, K7, K9, K10), peynirleşmenin ileri bir boyutta olmasına ise “urlaştı” (K1-K10) ifadeleri kullanılır. Bu hastalığı geçiren güvercinlerde sıkça rastlanan belirtiler ağız ve boğazda beyazlama, yem yiyememe nedeniyle gözle görülür zayıflama, yüksek ateş, su tüketiminde artış ve kursakta şişme olarak karşımıza çıkmaktadır. Hastalığı tedavi için güvercinlerin sularına kırmızı kil, sirke veya sarımsak katılabilir. Güvercinin direkt ağzına dökülmek suretiyle balık yağının da içirilmesi iyileşmeye ciddi katkı sağlayacaktır (K2, K4, K6, K7, K9, K10).

Bu hastalığın tedavisinde metronidazole etken maddeli ilaçlar kullanılabilir. Bu ilaç kulak çöpüne sürülerek mantar oluşumunun olduğu bölgeye 4-5 gün boyunca hastalığın iyileşme durumuna göre uygulanır (K11).

3.2.20. Kanlı İshal (Coccidiosis)

Bu parazitin sebep olduğu hastalık bağırsak hastalığıdır ve hemen hemen bütün güvercinlerde görülebilmektedir. Bu hastalığın sebebi Coccidia isimli mikroskopik bir bağırsak parazitidir. Bu parazit bağırsakların duvarlarına yerleşerek ve zaman bağırsak duvarına ciddi zararlar vermektedir. Bu durumda ishal ortaya çıkar. Cocci bir hastalıktan çok bünyesine yerleştiği güvercinin bağışıklık sistemini zayıflatır. Bu durum nedeniyle güvercin paratifo, PMV-1 ve kuşbaz tabiriyle “pamukçuk” (K1-K10) gibi hastalıklar olarak kolaylıkla hedef olmaktadır ki bu sebeple hastalığın acil bir şekilde teşhisi konulup tedavi edilmesi gerekmektedir. Hastalığın bulaşı riskinin azalması açısından yem ve su hijyenine dikkat edilmeli, yemlik ve sulukların dışkı ile teması engellenmelidir. Hastalığın tedavisinde Cocci-Geel isimli ilaç güvercinlerin içme sularına katılır. Tedavi hastalığın seyrine göre ortalama 5-6 gün sürer. Bu ilacın kullanımı sürecinde güvercinlere minarel takviyesi yapılması tedavi sürecini olumsuz etkileyeceğinden bu süre zarfında minarel katkılı besinler veya takviyeler yapılmamalıdır (K11).

Dışkısında ishal şeklinde kan rastlanan güvercinlere alternatif tedavi olarak güvercinlerin sularına insanların da kullandığı saşe şeklindeki probiyotikler katılmaktadır (K2, K3, K4, K6, K7, K10). Hastalık belirtisi olan güvercin derhâl diğer güvercinlerden ayrılmalıdır (K1, K10, K11). Haricen yemlik ve suluklar haftada en az bir kez kaynar su ile yıkanarak ve dezenfekte edilmelidir (K1, K8, K9, K10). Özellikle barınak tabanına altlık adı

verilen ızgara şeklinde bir düzenek yerleştirilerek güvercinlerin bu dışkı ile temasının önüne geçilmelidir (K1-K10).

3.2.21. Romatizma

Nem oranı fazla, rutubetli ve serin barınaklarda yaşayan güvercinlerde sıkça görülen bir rahatsızlıktır (K1-K10). Romatizmalı güvercin, tünek üzerinde duramaz yere düşer genellikle (K1, K2, K9, K10). Yürümekte zorluk çeker ve çoğu zaman yürüyemez. Romatizma geçiren güvercinler genellikle hareketsiz bir şekilde dururlar. Bu hastalığı tedavi etmeden önce hastalığa neden olan ortam derhal değiştirilmeli, barınak güneş alan, rutubet ve nemden uzak, ideal sıcaklık ortamının olduğu bir alana taşınmalıdır (K1-K10). Tedavi olarak güvercinin ayakları saf alkolde eritilmiş kafuru bitkisi ile ovulmak suretiyle masaj yapılmalı ve her gün yenilenen içme sularına aspirin atılmalıdır (K2, K4, K5, K7, K8). Suya katılacak takviye edici vitaminler güvercinin bu hastalığı atlatmasında ona yardımcı olacaktır (K3, K7, K8, K10).

3.2.22. Topallama

Topallama belirli bir hastalık değildir (K1, K2, K3, K4, K6, K9). Ağır geçirilen hastalıklar, kötü beslenme veya yaralanma sonucu güvercinlerin yürümelerine mâni olan ayak bölgesinde oluşan bir durumdur (K2, K5, K6, K10). Topallamaya neden olan hastalık ise kan tahlili yoluyla hastalığın teşhisi konulur tedavisi yapılır (K11). Hastalık dışı yaralanma, kafeste sıkışma veya atmaca vurması gibi oluşmuş bir durum ise kırık çıkık tespiti yapıp, kırık çıkık durumlarında güvercinin ayağı küçük tahtalarla sabitlenip sarılır ve yaklaşık bir hafta bu şekilde kalması sağlanır. Bir hafta sonunda tahtalar çıkarılır lakin güvercinin ayağına yapılan bandaj tekrar sarılır. Yaklaşık bir hafta sonra da o bandajda çıkarılır (K4, K6, K7, K9). Açık yara varsa enfeksiyon kapmaması için yara pansuman edilir (K1-K10). Çeşitli antibiyotikli kremler sürülür güvercin yaklaşık barınakta bir hafta gibi bir süre dinlendirilerek tedavi edilmeye çalışılır (K11).

3.2.23. Hexamitiasis

Güvercinlerde Hexamit columbae adı verilen bir protozonun neden olduğu hastalıktır. Hastalın belirtileri daha çok yaz aylarında yaygınlık kazanmakta ve özellikle yavru güvercinlerde karşımıza çıkmaktadır. Hastalığın temel özelliği bağırsak iltihabına neden olmakta ve buna bağlı olarak bağırsakta oluşan tahribat nedeniyle güvercin ishal veya kanlı ishal şeklinde dışkılamaktadır. Bu hastalık, hasta güvercinlerin dışkıları ile yayılır.

Dışkıda bulunan bol miktarda mikrop, değişik yollarla güvercinlerin yediği yemlere veya içtiği sulara bulaşabilmektedir. Mikrobu bulaştığı yem veya suyu tüketen güvercin mikrobu almış olur. Mikrop vücuda girdikten sonra yaklaşık 5 gün sonra hastalık belirtileri kendini göstermeye başlar. Bu dönemde hastalığın bulaş riskini veya azaltmak veya tamamen önlemek için barınak içi hijyen koşullarına dikkat edilmesi hayati bir önem taşımaktadır. Tedavi edilmesi mümkün bir hastalıktır. Hexamitiasis tedavisinde Ronidazole veya Metranizadol etken maddeli ilaçların kullanılması gerekmektedir (K11).

3.2.24. Yumurta Sıkışması

Yumurta sıkışması çoğunlukla genç güvercinlerde görülmektedir. Bu duruma genellikle güvercin yetiştiricileri “yumurta felç”i (K2, K4, K5, K8, K9, K10) ya da “ayak felci” (K6, K7) demektedir. Yumurta sıkışmasının yaşandığı durumda güvercin bir müddet yumurtlayamaz, ayaklarını basamaz, kanatları yardımı ile sürünerek hareket etmeye çalışır (K11). Beslenmede isteksizlik görülür. Bu durumda şırınga ile besin ve vitamin takviyesi yapılır (K6, K7, K8, K10). Güvercinin rahatlaması için yumurta kanalına vazelin ya da zeytinyağı sürülür (K1, K2, K4, K6, K7, K9). Güvercine zeytinyağı içirilir (K2, K3, K5, K9, K10). Her türlü müdahaleye rağmen şayet yumurta yine çıkmıyorsa bir veterinerden yardım alarak sıkışan yumurta kanalda dikkatli bir şekilde kırılır (K1-K10).

3.3. KUŞBAZ HASTALIKLARI VE TEDAVİ YÖNTEMLERİ

Güvercinler nasıl ki hastalanıyor ise onlarla hemhal olan bakıcılarının da güvercin kaynaklı hastalıklara yakalandığı görülür ki bu hastalıklar ve tedavi usulleri şöyledir:

3.3.1. Streptococcosis

Streptococcosis gallolyticus isimli bakterinin sebep olduğu güvercin hastalığı, güvercinlerle oldukça fazla zaman geçiren kuşbazlara bulaşabilmektedir. Bu hastalığın Streptococcosis gallolyticus isimli bakteriyi taşıyan güvercine ait dışkıdaki bakterinin bir şekilde insan yiyeceğine karışması sonucunda yiyecek veya içecek yoluyla insanlara bulaştığı bilinmektedir. Özellikle sindirim sistemi rahatsızlıklarına neden olduğu bilinmektedir (K12).

3.3.2. Akciğer Hastalığı

Bu hastalık kurumuş güvercin dışkısının ve tüylerinin solunması sonrasında görülür genellikle (K1-K10). Akciğerin süngerimsi esnek yapısını bozan bir hastalık olduğu bilinmektedir. Güvercin yetiştiricilerinde görülme oranı yaklaşık %15 olarak tahmin

edilmektedir. Genellikle bu duruma maruz kalan kişide 4 ile 6 saat sonra aniden başlayan yüksek ateş, titreme, kas ağrıları, öksürük ve nefes darlığı yakınmalarıyla hastaneye başvurlar (K12). Kurumuş dışkı tozu ve tüylerden uzak kalındığında özellikle öksürük ve ateş gibi şikâyetler kendiliğinden düzelir (K2, K5, K6, K7, K8, K10). Barınakta, kümeste maskesiz bir şekilde solunuma devam edildiği durumlarda aynı şikayetler tekrarlar ve halsizlik, iştahsızlık, kilo kaybı, öksürük ve nefes darlığı bu gruptaki hastalarda sıkça görülmeye devam eder (K12). Hastalıktan korunmanın en önemli yolu güvercinlerin kafesine girip çıkarken mutlaka koruyucu özelliği yüksek olan maskelerin kullanılması gerekmektedir (K4, K5, K9, K10).

3.3.3. Ornithosis

Chlamydia psittaci adı verilen bir bakterinin sebep olduğu güvercin hastalığıdır. Güvercinlerde görülen solunum yolu hastalığıdır. Hastalığın güvercinlerden insanlara bulaşma şekli hasta güvercinin dışkılarının insan yiyeceğine bulaşması ile olabileceği gibi bakteriyi taşıyan güvercin dışkılarının kuruyarak toz halini alması ve tozlaşmış bu dışkının solunum yolu ile ciğerlere ulaşması ile de bulaşabildiği bilinmektedir (K12).

Güvercinlerin bakım işlemleri yapılırken mutlaka koruyucu maskeler kullanılması hastalığın solunum yoluyla bulaşma riskini azaltacaktır (K2, K4, K5, K6, K7). Özellikle kuşbazların yaptığı en büyük hata güvercinleri uçururken yeme, içme muhabbetini fazlaca yapılması ve bu esnada yiyecek içecek hijyenine dikkat edilmemesi bu hastalığın bulaşmasına neden olabilmektedir. Bu ve bunun gibi hastalıklardan korunma adına yeme içme organizasyonların güvercinlerin içinde yapılmaması veya yapılacaksa da gerekli tedbirler alınarak barınaktan ve güvercinlerden uzak bir noktada bu faaliyetin yapılması önemli fayda sağlayacaktır (K6, K7, K8, K10).

3.3.4. Kolera (Pasteurelosis):

Kolera hastalığı, insanlarla birlikte çeşitli hayvan türlerinde görülebilmektedir. Kolera hastalığına neden olan *Pasteurella* bakterisinin tüm canlılarda görülmesi mümkün farklı türleri bulunmaktadır. Özellikle hayvanlara bulaşan kolera türünün insanlara bulaşabilmesi için hastalığı taşıyan hayvan tarafından insan ısırılmalı ya da tırmalanmalıdır. Bu nedenle güvercinlerde ortaya çıkan kolera türünün insanlara bulaşması sık rastlanan bir durum değildir (K12).

Güvercinlerin özellikle tüy bakımı esnasında güvercin pençe tırnaklarını özellikle el bölgesine geçirmek suretiyle hastalığı bulaştırabileceği nadir de olsa gerçekleşebilecek bir durum olduğu için özellikle hastalık belirtisi gösteren güvercinler kalın plastik eldivenle tutulmalıdır (K2, K6, K7, K8, K9, K10).

3.3.5. Verem (Tuberculosis)

Mycobakterium avium adı verilen bakterinin sebep olduğu güvercin hastalığıdır. Güvercin veremi olarak da adlandırılmaktadır. Bu hastalığa sebep olan bakterinin yirmiye yakın çeşidi olduğu bilinmektedir. Güvercinlerde görülen bir tipi insanda da hastalığa sebep olmaktadır. Hastalığın güvercinlerden insanlara bulaşma şekli hasta güvercinin dışkılarının insan yiyeceğine bulaşması veya bakteriyi taşıyan güvercinin dışkısının kuruyarak toz halini alması ve bu tozun solunarak ciğerlere ulaşması ile olmaktadır (K12).

Bu hastalığın özellikle kuşbazlara bulaşmasını önleme adına yem, su ve diğer bakımları için güvercinlerin kaldıkları ortama giriş çıkışlarda mutlaka koruyucu maske kullanılmalıdır (K2, K3, K4, K5, K7, K8).

SONUÇ

‘Erzurum Halk Kültüründe Kuşbazlık’ başlıklı tezimizin giriş bölümümde çalışma ile ilgili konu, amaç, sınırlar ve yöntem belirlenmiştir. Çalışmamızın birinci bölümünde ‘Kültür’ ana başlığı altında, Türk mitolojisinde, kültüründe, Türklerin inanç dünyasında, Türklerin günlük hayatında, Türklerin edebiyatında, kuşların ve özelinde güvercinin önemi hakkında bilgiler ve bunları destekleyici çeşitli örnekler verilmiştir. Çalışmanın ikinci bölümünde ‘Kuşbazlık’ başlığı adı altında, güvercin türleri, Erzurum’da bakımı, eēitimi ve az da olsa ticareti yapılan güvercinler hakkında bilgiler verilmiştir. Devamında kuşbazların bir araya geldikleri deēiřik federasyon, dernek ve kahvehaneler ile ilgili bilgiler verilerek ekonomik ve sosyal açıdan kuşbazlık ele alınmış ve kuşbazlıkta kullanılan terimlere yer verilmiştir. 3. Bölümde ise genel itibari ile güvercinlerin bakımı ve yetiřtiriciliēi hakkında bilgiler verilmiş ve güvercinlerde görülen hastalıklar, tedavi yöntemleri ile kuşbaz hastalıkları ve tedavi yöntemleri hakkında önemli noktalara deēinilmiřtir.

Çalışmamız neticesinde Erzurum’da kuşbazlığa bakışın ikircikli olduēu kanaati elde edilmiştir. Bir diēer ifade ile kuşbazlığı bir hobi olarak hayatına yansıtan kişiler, bu işin masum hayvanları korumaya dönük yönü üzerinden hayırlı, güzel bir iş yaptıkları, bu sayede kendilerini de kötü alışkanlıklardan muhafaza ettiklerini belirtirken, diēer gurup, uçmak üzere yaratılmış hayvanların kula muhtaç hale getirilerek köleleştirilmesine şiddetle karşıdır.

Çalışmamız bize göstermiştir ki gerek yazılı ve gerekse sözlü kültüre ait pek çok tür veya kullanımda güvercin kendine yer edinmiştir ki bu tasarruf ne surette olur ise olsun güvercinin toplumsal kabullenilē bakımından redde nazaran daha geniş bir muhatap bulması ile karşılık g rm ştir.

Erzurum’da kuşbazların uērak yeri olmakla etrafında kendine özgü kültür üretiminin ger ekleētiēi mek nların tescillenmesi bu mek nların Somut Olmayan Kültürel Miras (SOKÜM) kapsamında koruma altına alınması, kuşbazların geleceēi açısından mühimdir.

Kuşbaz sayısı kentleşme ile birlikte hızla azalmaktadır ki bu gidişat, insana baēımlı hale gelen güvercinlerin zorunlu terkine sebep olabilecek boyuta ulaşmıştır. Bu anlamda vakit kaybetmeden kuşbazlar i in kırsalda güvercin yetiştirme çiftliklerine ihtiyaç vardır.

Kuşbazların uçma fitratı üzerine yaratılan güvercinlerine layık bir yaşam formunu ne surette temin edip s rd rebileceēi hususunda bilgilendirme, destek faaliyetleri artırılmalıdır.

Genel olarak yapılan görüşmelerde güvercinlere ticari amaç gütmekten hobi amaçlı bakıldığı tespit edilmiş olup bu durum güvercinleri ticari bir obje olmaktan çıkarıp bakıcısıyla arasında özel bir bağ olan bir varlık konumuna getirmiştir.

Kentimizde güvercin yarışmaları üzerinden kuşbazlar arasında tatlı bir rekabet ortamı oluşturulduğu bu suretle sosyal iletişim açısından bir bakıma hobi kardeşliği tesis edildiği de gözlenmiştir. Güvercinlerin bakımında, beslenmesinde, tedavisinde kullanılan çeşitli malzemelerin alınıp satılması bir ticaret ortamı meydana getirmiştir. Bu döngüde Erzurum'da kendine düşen payı almıştır.

Erzurum'da kuşbazlar birbirleriyle sık sık bir araya gelerek samimi ortamlar oluşturmuş bu sayede örgütlenerek dernek veya federasyon haline gelmiştir. Güçlü bir sivil toplum kuruluşu olarak bu sayede toplumda kabul görmüş ve kuşbazlar ve güvercinlerle ilgilidir.

Kentimizde kuşbazların yaşadıkları sorunların başında güvercinler üzerine uzmanlığı olan veteriner sayısının çok az olması gelmektedir. Geleneksel tedavi yöntemleri ile hastalanan güvercinlerin tedavi edilmeye çalışılması faydadan çok zarar getirdiği için bu problemin giderilmesi adına ihtiyaç duyulan adımın resmi mercilerce vakit kaybetmeden atılmasına ihtiyaç vardır.

Nasıl ki büyük veya küçük baş hayvan yetiştiricilerine devlet tarafından destek veriliyor ise kuşbazlara da yetiştirdikleri güvercin sayısı veya niteliği oranında destek sağlanmalıdır ki bunun hayata geçirilmesinin topluma bir zararı olmayacaktır.

Erzurum kuşbazlarına göre; hayvanı sevenin insanı da seveceği açıktır. Bu anlamda bir kediye su veya süt vermemiş, kanadı kırık bir güvercinin kanadını tedavi edip, ettirip doğaya salmamış kişilerin kuşbazlara dönük eleştirileri kabul edilemez. Kuşbazlara göre bu insanlar gölge etmekten başka bir eyleme sahip değildir.

KAYNAKÇA

- Alptekin, A. B. (1990). “Ninni”, **Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi**. VII, İstanbul: Dergâh Yayınları, 14-64.
- Armutak, A. (2013). “Doğu ve Batı Mitolojilerinde Hayvan Motifi II. Sürüngenler, Balıklar, Kanatlılar ve Mitolojik Hayvanlar”. **İstanbul Üniversitesi Veteriner Fakültesi Dergisi**, 30 (2), 143-157.
- Atalay, B. (1941). **Divanü Lüğat-it Türk Tercümesi**. V, Ankara: TDK Yayınları.
- Başgöz, İ. (1986). **Folklor Yazıları**. İstanbul: Adam Yayıncılık.
- Bekki, S. (2004). “Türk Halk Anlatılarında Ölüm Ruhu Motifi”. **Milli Folklor Dergisi**, 8 (62), 53-66.
- Boratav, P. N. (2000). **Tekerlemeler**. İstanbul: Numune Matbaası.
- Caferoğlu, A. (1968). **Eski Uygur Türkçesi Sözlüğü**. İstanbul: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Çoruhlu, Y. (2002). **Türk Mitolojisinin Anahatları**. İstanbul: Kabalcı Yayınları.
- Dilek, İ. (2007). “Sibiry Türk Masallarında Hayvanla Evlenme”. **Türkiyat Araştırmaları Dergisi**, 0 (22), 207-218.
- Doğan, A. (2013). “Türk Halk Kültüründe ve Erzurum Kadın Barlarında Güvercin Motifi”. **Güzel Sanatlar Enstitüsü Dergisi**, 0 (30), 83-93.
- Elçin, Ş. (1990). **Türkiye Türkçesinde Maniler**. Ankara: Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları.
- Elçin, Ş. (1993). **Türk Kültürü Araştırmaları Armağanı**. Ankara: TKAE Yayınları.
- Göktaş, G. (2006). **Oyun Tekerlemelerinin Araştırılması ve İncelenmesi** (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Muğla: Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Ögel, B. (1962). **İslamiyet’ten Önceki Türk Kültür Tarihi (47-95)**. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Önal, M. N. (2010). “Halk Anlatılarında Kahraman Kimliği Gizlemesi”. **Kafkas Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Dergisi**, 5 (1), 1271-1285.
- Öztelli, C. (2020). **Karacaoğlan Bütün Şiirleri**. İstanbul: Özgür Yayınevi.

Sever, M. (2003). “Masallarda Dış Can (Canın Benden Dışında Saklanması)”. **Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, 0 (60), 161-164

Tuğcu, H. & Çelik, R. (2015). Diyarbakır Yerel Güvercin Irkları, Diyarbakır Güvercinleri Tescilleme Projesi, https://www.karacadag.gov.tr/Dokuman/Dosya/www.karacadag.org.tr_61_CN2K5_3CS_diyarbakir_guvercinlerinin_tescillenmesi_ve_tanitim_projesi.pdf (05.05.2022).

Turan, Ş. (2000). **Türk Kültür Tarihi, Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi**. VII, İstanbul: Bilgi Yayınevi.

Türk Dil Kurumu (2022). **Derleme Sözlüğü**. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Türk Dil Kurumu (2022). **Genel Açıklamalı Sözlük**. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Yıldız, N. Ş. (2011). **Türk Halk Anlatılarında Hayvan Figürleri** (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Yılmaz, O. vd., (2014). “Kutsal Bir Fenomen Olarak Yahudilik, Hristiyanlık ve İslamiyette Güvercin”. **Bitlis Eren Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, 3 (2), 129-139.

Yılmaz, O. (2012). **Güvercin Yetiştiriciliği (1.baskı)**. Ankara: Veni Vidi Vici Yayınları.

Yund, K. (1971). “Türk Atasözü ve Deyimleri”. **Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi**, 0 (24),13-24.

Zariç, M. (2013). **Güvercin Destanı-Destan-ı Göğercin (134-140)**. Ankara: T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları.

İnternet Kaynakları

URL-1: UNESCO (1982). <http://www.unesco.org.tr/Pages/156/13/K%C3%BClt%C3%BCr> (03.03.2022).

URL-2: Kurân-ı Kerim 2/27/34. Sureler. <https://kuran.diyanet.gov.tr> (03.03.2022).

URL-3: İbni Kesir el Bidaye, III.Cilt, <https://sorularlailamiyet.com> (03.03.2022).

URL-4: Ceylan, C. “Güvercinler Hakkında Herşey”. <https://coskunceylan287.wordpress.com/makaleler/> (25.02.2022).

URL- 5: Eski Ahit, MÖ.1200, Nuh Tufanı Efsanesi, <http://www.olive.info.tr> (20.02.2022).

- URL-6: Anonim, “Dede korkut Hikâyeleri”. <https://nettebuldum.blogspot.com> (25.02.2022).
- URL-7: Anonim, “Bilmeceler”, <https://www.bilmecelerimiz.com> (01.03.2022).
- URL-8: TGYB, “Güvercin ve Güvercin Yetiştiriciliği”. <http://www.guvercinbirliigi.com> (01.03.2022).
- URL-9: Özgür, A. “Osmanlıda Güvercin Yetiştiriciliği”. <https://hunkari.tr.gg> (08.03.2022).
- URL-10: Özkara, A. “Edirnekapı Kuşpazarı ve Kuşbazlar”. <https://istanbul.fototrek.com> (09.03.2022).
- URL-11: Kubbealtılıgati, <http://www.lugatim.com> (01.03.2022).
- URL-12: İşçen, Y. (2012). “Güvercin Yetiştiriciliği”. <http://evcilguvercin.blogspot.com> (01.03.2022).
- URL-13: Habertürk (2021). Otomobil fiyatına güvercin! <https://www.haberturk.com/parmak-isirtti-son-dakika-otomobil-fiyatina-guvercin-3171307> (09.03.2022).
- URL-14: Özgür, A. “Güvercin Irkları”. <https://hunkari.tr.gg> (10.03.2022).
- URL-15: “Güvercin Türleri”. <https://www.hayvansitesi.com/guvercin-turleri> (10.03.2022).
- URL-16: “Yavru Güvercin Besleme”. <https://mehmethocam.com> (11.03.2022).
- URL-17: “Genç Kuş (Adenovirüs) Hastalığına Yakalanmış Bir Güvercin”. <https://mehmethocam.com/?s=ADENOV%C4%B0R%C3%9CS&submit=Search> (11.03.2022).
- URL-18: “Güvercinlerde Çiçek (Pox) Hastalığı ve Tedavisi”. <https://mehmethocam.com/guvercinlerde-cicek-pox-hastaligi-ve-tedavisi/> (11.03.2022).
- URL-19: “Güvercinlerde Trichomoniasis”. <https://mehmethocam.com/trichomoniasis-peynirlesme-pamukcuk/> (12.03.2022).
- URL-20: “Güvercinlerde Salmonella”. <https://mehmethocam.com/guvercinlerde-salmonella/> (12.03.2022).

KAYNAK KİŞİLER

K1: Aşkın Aksoy,1973, Çiftçi, Erzurum Merkezi, Erzurum-Merkez, Lise Mezunu, Babasından, Evi.

- K2:** Bedri Çınar, 1978, Öğretmen, Milli Boksör, Erzurum Merkezi, Erzurum Merkez, Üniversite Mezunu, Babadan, Evi.
- K3:** Cemil Film, 1965, Terzi, Erzurum Merkezi, Erzurum-Merkez, Lise Mezunu, Babadan, İş yeri.
- K4:** Fazlı Yağar, 1964, Muhtar, Erzurum Merkezi, Erzurum-Pasinler, Lise Mezunu, Çevresinden, Evi.
- K5:** Hakan Gültekin, 1977, Sağlık Personeli, Erzurum Merkezi, Erzurum-Aşkale, Üniversite Mezunu, Ailesinden, Evi.
- K6:** Kadir Dünder, 1968, Belediye İşçisi, Erzurum Güvercin Federasyonu Başkanı, Erzurum- Merkez, Lise Mezunu, Çevresinden, Evi.
- K7:** Kadir Velioğulları, 1981, Kepçe Operatörü, Palandöken Güvercin Federasyonu Başkanı, Erzurum Merkezi, Erzurum- Merkez, Lise, Babadan, Evi.
- K8:** Kadir Yurdigül, 1983, Mermer Ustası, Erzurum-Pasinler, Erzurum Merkezi, Lise Mezunu, Çevresinden, İşyeri.
- K9:** Mevlüt Gölcigezli, 1953, Emekli, Erzurum-Merkez, Erzurum Merkezi, Ortaokul Mezunu, Ailesinden, Evi.
- K10:** Zekai Şimşek, 1982, Serbest Meslek, Erzurum- Pasinler, Erzurum Merkezi, Lise Mezunu, Çevresinden, Evi.
- K11:** Selçuk Babagil, 1970, Veteriner, Erzurum-Pasinler, Erzurum-Merkez Üniversite.
- K12:** Mustafa Yeni, 1978, Uzman Doktor, Hatay-Merkez, Erzurum Merkez, Doktora.
- K13:** Serdal Coşkun, 1972, Polis, Kayseri-Merkez, Erzurum- Merkez, Üniversite.
- K14:** Ahmet Türker, 1967, İşçi, Erzurum-Merkez, Ortaokul
- K15:** Selim Göker, 1979, Öğretmen. Bayburt – Merkez, Erzurum – Merkez, Üniversite.
- K16:** Erdem Koç, 1990, Okul Müdürü, Erzurum – Merkez, Erzurum Merkez, Üniversite.
- K17:** Hayri Şenol, 1970, Taksici, Erzurum-Ilıca, Erzurum – Merkez, Lise.
- K18:** Salih Bozdağ, 1978, Öğretmen, Erzurum- Karayazı, Erzurum-Merkez, Üniversite
- K19:** Alpaslan Ateş, 1976, Kuaför, Erzurum-Merkez, Erzurum, Merkez, Lise

K20: Sinan Kırmacı, 1979, Oto Tamircisi, Erzurum-Merkez, Erzurum, Merkez, Lise.

EKLER

Ek 1

Güvercinlerini Yemleyen Kuşbazlar

Ek 2

Yağ Çekirdeği, Bezelye, Sert Kırmızı Buğday, Beyaz Sorgum, Kırmızı Sorgum, Maş Fasulyesi, Soya Fasulyesi, Mısır, Çılıbır Tohumu, Ketan, Soyulmuş Yulaf, Pirinç, Fiğ Karışımı Güvercin Yemi

Ek 3

Erzurum Güvercin Federasyonu Kuşbaz Kahvehanesi

Ek 4

Güvercin Üzerine Sohbet Eden Erzurumlu Kuşbazlar

Ek 5

Kuşbaz Kahvehanesi Fotoğraf Panosu

Ek 6

Kuşbaz Bedri Çınar'ın Karakalem Güvercin Çizimi

Ek 7

**Palandöken Oyun Kuşu Federasyonu Bünyesindeki Kuşbaz Kahvesinde Kuşbazların
Güvercinler İçin Kolaylıkla Temin Edebilecekleri Vitamin İlaç Vs. Takviyeler Yer
Alan Dolap**

Ek 8

**Erzurum Güvercin Federasyonu Bünyesindeki Kuşbaz Kahvesinde Kuşbazların
Güvercinler İçin Kolaylıkla Temin Edebilecekleri Vitamin İlaç Vs. Takviyeler Yer
Alan Dolap**

Ek 9

Güvercinlerini Eğitim Uçuşu İçin Piste Çıkaran Kuşbaz Aşkın Aksoy

Ek 10

Kuşbaz Bedri Çınar Yarışmaya Güvercinlerini Hazırlarken

Ek 11
Yemleme Sonrası Güneşlenen Güvercinler

Ek 12
Güneşlenme Esnasında Suda Oynayan Güvercinler

Ek 13

Güvercin Yarışmalarında Kullanılan Puanlama Tablosu

YARIŞMACI		EGF ERZURUM GÜVERCİN YETİŞTİRİCİLERİ DERNEĞİ 2021 PUANLAMA TABLOSU	UÇUŞ TARİHİ	
KUŞUN RENGİ CİNSİYETİ			KALKIŞ SAATİ	
KUŞUN YAŞI			İNİŞ SAATİ	
			UÇUŞ SÜRESİ	

S.NO	SEFER SAATİ	YERE KALIŞ MESAFESİ	YERE KALIŞ PUANI	TABAN TAKLA (5)	TAKLA SAYISI	OYUN METRESİ	ÜST BAĞLAMA (2)	FİŞKİRMA TERTİBİ (0 - 5 - 10)	TOPLAM
1									
2									
3									
4									
5									
6									
7									
8									
9									
10									
11									
12									
13									
14									
15									
16									
17									
18									
19									
20									

KALKIŞ PUANI METRE - TAKLA	İNİŞ PUANI	GEZME (0-20-40-60)	ATMA (0-20-40-60)	HAVADA KALIŞ	EKE (40)	KUŞUN İÇİNDEN KALKIŞ PUANI	DİĞER PUANLAR	TOPLAM
							GENEL TOPLAM	

HAKEM	HAKEM	HAKEM	İZLEYİCİ	YARIŞMACI

Ek 14

Hakem Heyeti Tarafından Puanlaması Yapılmış Puanlama Tablosu

YARISMACI		Alper bin		EGF		ERZURUM		GÜVENLİK KONTROLÜNE BİRDİRİLDİ		2023 PUANLAMA TABLOSU		UÇUŞ TARİHİ		09.09.2021	
KUSUN RENGİ ÇİFTİ		Beyaz		ERZURUM		ERZURUM		ERZURUM		ERZURUM		KALKIŞ SAATİ		07:31	
KUSUN YAKI		Yakıcı		ERZURUM		ERZURUM		ERZURUM		ERZURUM		İHLİ SAATİ			
				ERZURUM		ERZURUM		ERZURUM		ERZURUM		UÇUŞ SÜRESİ			

S.NO	SEFER SAATİ	YERE KALIS MESAFESİ	YERE KALIS PUANI	TABAN TAYLA (S)	TAKLA SAYISI	OYUN METRESİ	ÖST BAĞLAMA (S)	FİSKIRMA TERTİBİ (0-5-10)	TOPLAM
1	07:32	3	2	—	3	20	2	5	32
2	07:42	2	3	—	4	25	2	5	39
3	08:26	4	1	—	4	25	2	5	37
4	08:48	1	4	—	5	30	2	5	46
5	09:08	4	4	5	4	13	2	5	30
6	09:09	2	3	—	4	20	2	5	34
7	09:11	1	4	—	4	13	2	5	28
8	09:30	2	3	—	3	15	2	5	28
9	09:43	8	2	5	5	15	2	5	34
10	09:48	3	2	—	5	15	2	5	29
11	09:50	3	2	—	5	20	2	5	34
12	10:02	3	2	—	3	10	2	5	28
13	10:06	2	3	—	3	15	2	5	28
14	10:16	2	3	—	3	12	2	5	25
15									
16									
17									
18									
19									
20									
TOPLAM									

KALKIŞ PUANI METRE - TAKLA	İNİŞ PUANI	GEZME (0-20-40-60)	ATMA (0-20-40-60)	HAVADA KALIS	EKE (40)	KUSUN İÇİNDEN KALKIŞ PUANI	DİĞER PUANLAR
4 Takla 20							GENEL TOPLAM

HAKEM	HAKEM	HAKEM	İZLEYİCİ	YARISMACI
Umutlu	Deniz	Getin	Altın	Alper bin

Ek 15

Erzurum Güvercin Federasyonu Hakem Heyeti

Ek 16

2021 Yılı Erzurum Güvercin Federasyonu'nu Tarafından Organize Edilen Yarışmada Dereceye Girenler İçin Düzenlenen Kupa Töreni

Ek 17

Erzurum Güvercin Federasyonu Başkanı Kadir DÜNDAR ve Başkan Yardımcısı Bedri ÇINAR.

Ek 18

Erzurum'da Yapılan Güvercin Yarışmalarında Çeşitli Derecelerde Kupa Alan Kuşbaz Faruk Karataş

Ek 19

Erzurum'da Yapılan Güvercin Yarışmalarında Çeşitli Derecelerde Kupa Alan Kuşbaz Hakan Gültekin

Ek 20

2021 Yılı Erzurum Güvercin Federasyonu Tarafından Düzenlenen Yarışmada Kupa Alan Genç Bir Kuşbaz

Ek 21

Palandöken Oyun Kuşu Federasyonu 2021 Yılı Ödül Töreni

Ek 22

Palandöken Oyun Kuşu Federasyonu 2021 Yılı Ödül Töreninde İlk Üç Dereceyi Alan Kuşbazlara Federasyon Başkanı Kadir Veliogulları Tarafından Kupa Taktimi

Ek 23

Her Pazar Yakutiye İlçesi Mahallebaşı Semtinde Kurulan Pazarda Güvercin Alışverişi Yapan Güvercin Sevdalıları

Ek 24

Mahallebaşı Pazarında Güvercin Alışverişi

Ek 25

Mahallebaşı Pazarından Aldığı Güvercinlerle Kuşbazlığa Adım Atan 19 Yaşındaki Emirhan Karakuş

Ek 26

Erzurum'un Meşhur Kuşbazlarından Nunuğ Emi (Nurettin Veliogulları 1946-2007)

Ek 27
Akkuyruk

Ek 28
Çakmaklı

Ek 29
Çorum Çıplağı

Ek 30
Dönek

Ek 31
Elifli

Ek 32
Erzurum Beyaz

Ek 33
Gök

Ek 34
Gümüş Kuyruk

Ek 35
Hünkari

Kaynak: (URL-14).

Ek 36
İspir

Ek 37
Kolik

Kaynak: (URL-15).

Ek 38
Kürenk

Ek 39
Meverdi

Ek 40
Miski

Ek 41

23Ağustos 2021’de Erzurum’da Yapılan Şebap Festivalinde 300 Bin Liralık Teklif Alan “Başbar” İsimli Şebap Güvercini

Ek 42

23Ağustos 2021’de Erzurum’da Yapılan Şebap Festivalinden Bir Kare

Ek 43
Kuluçkaya Yatmış Bir Güvercin

Ek 44
Döllenmiş Çift Güvercin Yumurtası

Ek 45

Yumurtadan Yeni Çıkmış Bir Haftalık Yavru Güvercinler

Ek 46

20 Günlük Yavru Güvercinler

Ek 47

Bir Ayını Tamamlamış Taklacı Yavru Güvercin

Ek 48

Yavru Güvercin Besleme Pompası

Kaynak: (URL-16).

Ek 49
Yavru Güvercin Besleme Biberonu

Kaynak: (URL-16).

Ek 50
Ebeveynlerini Kaybetmiş Yavru Güvercinleri Biberonla Beslenmesi

Ek 51

Güvercinlerin Bakımının Yapıldığı Taş Örme Bakım Kümesi

Ek 52

İnşaat Konteynerinden Dönüştürülmüş Kuşbaz Bedri Çınar'ın Güvercin Bakım Kümesi

Ek 53

Çeşitli Amaçlarla Güvercinleri Birbirinden Ayırmada Kullanılan Barınak İç Kafesi

Ek 54

Genç Kuş (Adenovirüs) Hastalığına Yakalanmış Bir Güvercin

Kaynak: (URL-17).

Ek 55

Çiçek (Pox-Frengi) Hastalığına Yakalanmış Bir Yavru Güvercin

Kaynak: (URL-18).

Ek 56

Sallabaş (Paramyx-Ovirosis) Hastalığına Yakalanmış Bir Güvercin

Ek 57

Güvercinlerde Trichomoniasis (Peynirleşme) Hastalığı

Kaynak: (URL-19).

Ek 58

Göz Nezlesi (Cryza) Geçiren Bir Güvercin

Ek 59
Salmonella Hastalığı Geçiren Bir Güvercin

Ek 60
Salmonella Hastalığı Geçiren Güvercinlere Ait Dışkı rneği

Kaynak: (URL-20).

Ek 61

Görüşme Soruları

SORU 1: Merhaba öncelikle. Sizi tanıyabilir miyiz?

SORU 2: Kuşa olan merakınız tam olarak ne zaman başladı?

SORU 3: Kuşbaz olmaya nasıl karar verdiniz?

SORU 4: Dünya geneline baktığımız zaman kaç tür taklalı güvercin çeşidi biliyorsunuz?

SORU 5: Ülkemizde en iyi güvercinler nerede bulunur?

SORU 6: Erzurum'a has bir güvercin türü var mı?

SORU 7: Kuşbazlığın zor yanları neler?

SORU 8: Güvercinlerde en sık görülen hastalıklar nelerdir?

SORU 9: Güvercinlerinizde bir hastalık tespit ettiğinizde nasıl tedavi ediyorsunuz?

SORU 10: Güvercinlerden insanlara bulaşan hastalık var mıdır?

SORU 11: Güvercinlerden insanlara bulaşan bir hastalık varsa bu hastalıktan korunmak için ne gibi önlemler alıyorsunuz?

Soru 12: Ortalama bir güvercin kaç yıl yaşar?

SORU 13: Güvercinlerinizden herhangi biri, öldüğünde veya kaybolduğunda ne yaparsınız?

SORU 13: Güvercinlerinizden “en iyisi” dediğiniz güvercinin özellikleri nelerdir?

SORU 14: Muhteşem bir güvercinin olmazsa olmaz özellikleri sizce nelerdir?

SORU 15: Muhteşem bir güvercin yetiştirmede güvercinlerin beslenmesi önemli midir?

SORU 16: Kuşbazlık sizce maliyetli bir tutku mudur?

SORU 17: Güvercinlerin üremelerinde özellikle belirli bir dönem var mıdır?

SORU 18: Bir yavrunun iyi bir taklalı güvercin olması için neler yapılmalıdır?

SORU 19: Güvercinlerinizle aranızda özel bir anlaşma yolu var mıdır?

SORU 20: Güvercinleriniz için kullandığınız özel aksesuarlar var mıdır?

SORU 21: Kediler hakkında ne düşünüyorsunuz?

SORU 22: Kuşbazların bir araya geldiği herhangi bir dernek, lokal, kahve veya federasyon var mı?

SORU 23: Güvercinlerle ilgili Erzurum’da yarışma, festival gibi etkinlikler yapılıyor mu?

SORU 24: Güvercinlerle ilgili Erzurum’da yarışma, festival gibi etkinlikler yapılıyorsa bu etkinliklerin özel bir dönemi var mı?

SORU 25: Erzurum’da güvercin alışverişinin yapıldığı herhangi bir dükkân, pazar veya başka bir ticaret alanı var mı?

SORU 26: Siz güvercinlerinizi nasıl temin ediyorsunuz?

SORU 27: Erzurum’da bugüne kadar satılmış olan güvercinlerde en yüksek rakam ne kadardı?

SORU 28: Güvercin ticaretinde takas oluyor mu?

SORU 29: Erzurum’da şahit olduğunuz güvercinle yapılan ilginç bir takas oldu mu?

SORU 30: Kuşbazlığın herhangi bir ekonomik getirisi var mı?

SORU 31: Ev geçimini kuşbazlıkla sağlayan birilerini tanıyor musunuz?

SORU 32: Kafesinizdeki güvercinlerden “göz bebeğim” dediğiniz güvercininiz var mı?

SORU 33: Kafesinizdeki güvercinlerden “göz bebeğim” dediğiniz güvercininiz varsa bu güvercini diğerlerinden ayıran özellikleri neler?

SORU 34: Kuşbazlıkta yaşadığınız ilginç anılarınız oldu mu?

SORU 35: Sizce kimler kuşbaz olmalı?

SORU 36: Sizce kimler kuşbaz olmamalı?

SORU 37: Sizce Erzurum’un geçmişte en meşhur kuşbazları kimlerdi?

SORU 38: Günümüzde Erzurum’un en meşhur kuşbazları kimlerdir?

SORU 39: Dünyaya yeniden gelseniz tekrar kuşbazlık yapar mısınız?

SORU 40: Çocuklarınızdan biri kuşbaz olmak istese bu durumu nasıl karşılarız?

SORU 41: Erzurum’da kuşbazlığın geleceğini nasıl görüyorsunuz?

SORU 42: Kuşbazlığa yeni başlayacak olanlara neler tavsiye edersiniz?

SORU 43: Sizce güvercin kutsal bir hayvan mıdır?

SORU 44: Kuşbazlık yaptığınız için halktan ne gibi tepkiler alıyorsunuz?

SORU 45: Bir kuşbazın bir kuşbaza hangi davranışını doğru bulmazsınız?

SORU 46: Kuşbazlar tarafından güvercinler arasında “uğurlu güvercin” veya “uğursuz güvercin” gibi bir ayırım yapılır mı?

SORU 47: Güvercinler üzerinden kumar oynanır mı?

SORU 48: Güvercinler üzerinden kumar oynandığına tanık oldunuz mu?

SORU 49: Erzurum’a ait “Çift Beyaz Güvercin Olsam” isimli türküyü biliyor musunuz?

SORU 50: Güvercinler hakkında ne düşünüyorsunuz?

SORU 51: Sizin gözünüzde hayvanlar alemi dikkate alındığında güvercinin yeri nedir?

SORU 52: Son olarak kuşbazlık ve güvercin üzerine eklemek istediğiniz herhangi bir şey var mı?